

สถาบันมุมมองของรัฐไทยในบริบททางการเมืองใหม่

ภาพปรากฏการณ์บางด้านของอาณาจักร เจตแดน และประชาชนของสตูลที่ดำเนินสืบเนื่องมา นับตั้งแต่การแบ่งเขตแดน พ.ศ. 2452 จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงเขตแดน ใน พ.ศ. 2475 และสิ้นสุดการปกครองของรัฐบาลพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาใน พ.ศ. 2480 ผ่านเอกสารราชการที่โต้ตอบกันดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่แล้วนั้น นำมาสู่คำถามการวิจัยว่า รัฐไทยนิยามสตูลอย่างไร และการกระทำดังกล่าวมีนัยทางการเมืองอย่างไร

ดังนั้นในบทนี้จึงจะว่าด้วยการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมืองว่า สตูลถูกรัฐไทยนิยามในห้วงระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475-2480 ภายใต้กรอบคิดที่ว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่ Stavenhagen ได้นำเสนอไว้ กล่าวคือ จะมุ่งพิจารณาถึงลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ว่าเป็นลักษณะการรวมตัวกันของกลุ่มที่ระบุและถูกระบุอื่นใดโดยเกณฑ์ทางชาติพันธุ์ซึ่งหมายความว่า รวมถึงพื้นฐานร่วมกันบางชนิด อาทิ ภาษา ศาสนา เผ่าพันธุ์ สัญชาติหรือเชื้อชาติหรือจากการผสมผสานกันของสิ่งเหล่านี้และมีความรู้สึกทางเอกลักษณ์ร่วมกันกับสมาชิกกลุ่มอื่นๆ

กลุ่มชาติพันธุ์ที่จะพิจารณานี้ที่หมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไทยที่กุมอาณาจักรไทยส่วนกลางกับกลุ่มชาติพันธุ์มาเลย์ในจังหวัดสตูล ซึ่งหากพิจารณาตามนิยามดังกล่าวจะเห็นว่าประชากรของสตูลส่วนใหญ่นั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีพื้นฐานร่วมกัน คือ มีเชื้อสายมลายู มีศาสนาร่วมกัน คือ ศาสนาอิสลาม มีภาษาร่วมกันหรืออย่างน้อยที่สุดคือมีความสามารถในการสื่อสารระหว่างสมาชิกด้วยกันโดยใช้ภาษามลายู และมีความรู้สึกถึงความเป็นกลุ่มเดียวกันคือ เป็นชาวสตูลที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มประชากรที่อยู่ ณ วัฒนธรรมมาเลย์

เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบของสตูลจะพบว่า เงื่อนไขทางกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีศักยภาพที่อาจจะเกิดความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ได้ เนื่องจากมีพรมแดนต่อเนื่องกับรัฐเปอร์ลิสและรัฐเคดาห์

ของมลายู มีประวัติศาสตร์แทบที่จะเป็นชุดเดียวกัน เป็นเครือญาติกันและหากสตุลถูกรวมเข้ากับ มลายูก็จะกลายเป็นประชากรส่วนใหญ่ที่ยอมรับสถานภาพทางชาติพันธุ์ว่าเป็นมาเลย์มุสลิม ในขณะที่ อยู่ในประเทศไทยในฐานะ "สีจังหวัดชายแดนภาคใต้" หรือ "ชาวไทยมุสลิม" ที่มาชนกลุ่มใหญ่ ของประเทศซึ่ง Stavenhagen ได้อธิบายไว้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ ที่อยู่ในรัฐที่มาได้แสดงการรับรู้ อย่างเป็นทางการถึงความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐกับชนกลุ่มน้อยที่นิยมความเป็นเครือ ญาติของตนเองกับรัฐข้างเคียงเป็น 2 ใน 7 ลักษณะที่มีโอกาสที่จะแปรเป็นความขัดแย้งทางชาติ พันธุ์ได้ *

อย่างไรก็ตามเงื่อนงำทางชาติพันธุ์เหล่านี้มีน้อยมากที่ถูกกระตุ้นให้ประทุเป็นความขัดแย้ง ที่แสดงออกด้วยความรุนแรงที่มีนัยสำคัญทางการเมือง เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดที่มีประชากรที่มีพื้น ฐานทางชาติพันธุ์ใกล้เคียงกัน เช่น บัตตานี ยะลา และนราธิวาส จึงควรที่จะพิจารณาวิธีการที่รัฐ นิยามสตุลอย่างใกล้ชิด

การที่จะพิจารณาถึงวิธีการที่รัฐนิยามสตุลอย่างใกล้ชิดนั้นจำเป็นต้องดูว่ารัฐนั้นให้ ความสนใจกับเรื่องใดเป็นพิเศษ ในช่วงเวลาใด แล้วจึงพิจารณาเนื้อหาของเนื้อเรื่องที่รัฐให้ความสำคัญ นั้นว่าเป็นอย่างไร และด้วยเนื้อหาดังกล่าวไปสู่การนิยามสตุลอย่างไร

จากการสำรวจหนังสือโต้ตอบระหว่างสตุลกับรัฐบาลกลางที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เก็บ รักษาไว้พบว่าหนังสือราชการระหว่างสตุลกับรัฐบาลกลางผ่านหน่วยงานความรับผิดชอบของ 4 หน่วยงานหลัก คือ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ และ สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี มีทั้งสิ้น 79 เรื่องในช่วงต่าง ๆ ตามตารางดังนี้

* เปรตดูสรุปทฤษฎีดังกล่าวของ Stavenhagen ในบทที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงหนังสือตอบโต้ระหว่างกระทรวงหลักเรื่องสตุลแยกตามหน่วยงาน

พ.ศ.	กต.	มท.	สร.	ศธ.	รวม
2455-2475				7	7
2475			5	6	11
2476			2	1	3
2477		5	1	1	7
2478		9	1		10
2479	1	14	1		15
2480		13	1		14
2481		5		1	6
2482		3			3
2483		2			2
รวมทั้งสิ้น 29 ปี	1	51	11	16	79

หมายเหตุ

- กต. หมายถึง กระทรวงต่างประเทศ
 มท. หมายถึง กระทรวงมหาดไทย
 สร. หมายถึง สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
 ศธ. หมายถึง กระทรวงศึกษาธิการ

ถึงแม้ว่าหนังสือตอบโต้ที่สำรวจมานี้จะไม่ใช่เอกสารสื่อสารระหว่างสตุลและกรุงเทพฯ ทั้งหมดเนื่องจากบางส่วนไม่ได้มีการเก็บรักษาไว้ แต่ก็ยังสามารถทำให้เห็นภาพถึงช่วงที่สตุลและกรุงเทพฯติดต่อกันว่าถี่มากที่สุดในปี พ.ศ. 2479 และปี พ.ศ. 2480 จะเป็นปีที่มีหนังสือโต้ตอบมากที่สุดและเรื่องที่ได้ต่อกันโดยมากเป็นเรื่องของกระทรวงมหาดไทย โดยส่วนกลางจะมีหนังสือตอบโต้กันเองและมีหนังสือสั่งการไปยังสตุลจำนวน 30 และ 21 ฉบับตามลำดับ ส่วนจดหมายจากท้องถิ่น มาถึงส่วนกลางมี 14 และ 20 ฉบับตามลำดับดังแสดงตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงต้นทางและปลายทางของหนังสือตอบโต้เรื่องเกี่ยวกับสตุล

พ.ศ.	ส่วนกลาง-ส่วนกลาง	ส่วนกลาง-ท้องถิ่น	ท้องถิ่น-ส่วนกลาง	ท้องถิ่น-ท้องถิ่น	รวม
ก่อน 2475	5	2	17	6	30
2475	7	1	7		15
2476		1	4		5
2477	8	7	8	2	25
2478	12	4	11		27
2479	13	8	14		35
2480	17	13	20		50
2481	6	2	4	10	22
2482	2	1	2		5
2483		2	2		4

จะเห็นว่าการสื่อสารระหว่างหน่วยงานส่วนกลางของรัฐด้วยกันมีมากกว่าการสื่อสารระดับท้องถิ่นด้วยกัน ส่วนการสื่อสารจากท้องถิ่นไปยังส่วนกลางโดยมากจะเป็รายงานของพื้นที่จะ

มีมากกว่าการสื่อสารจากส่วนกลางไปยังท้องถิ่นที่โดยมากจะเป็นรูปของคำสั่งและแจ้งเรื่องให้ทราบ

สิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเอาใจใส่ของรัฐที่มีต่องานปกครองที่มีความสำคัญยิ่ง ช่วงระยะหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ๆที่รัฐจำเป็นต้องปรับปรุงและชี้แจงทำความเข้าใจ เพื่อสร้างความชอบธรรมของระบบและผู้ยึดกุมอำนาจรัฐ และที่สำคัญยังต้องรักษาสถานะของกลุ่มอำนาจและระบบบริหารนั้นคง พร้อมๆไปกับการสร้างชาติในรูปแบบใหม่ด้วย

ดังนั้นรัฐไทยจึงพยายามใช้กลไกที่หลากหลายเป็นตัวสร้างความเป็นเอกภาพและใช้กิจกรรมทางการเมืองทั้งทางตรงและการใช้สัญลักษณ์เพื่อครอบครองพื้นที่ ทั้งในแง่ปัญญาและอารมณ์ความรู้สึกเพื่อสลายความแตกต่างและเชื่อมหน่วยย่อยของสังคมเข้าไว้ด้วยกัน และสร้างความเป็นสมาชิกของสังคมผ่านภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นโดยให้ความสำคัญกับการทำให้เชื่อได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมการเมืองนั้น อ่างเอาขอบเขตแห่งรัฐและอุดมการณ์ของรัฐเป็นพื้นฐานของการอ้างอิงโดยเชื่อมเอาความคิดความเชื่ออันความเป็นกลุ่มก้อนของสมาชิกของกลุ่ม เพื่อสร้างความซื่อสัตย์ของรัฐ และที่สำคัญคือสร้างความชอบธรรมต่อการมีอยู่ของระเบียบกฎเกณฑ์และโครงสร้างทางการเมืองของรัฐในรูปแบบต่างๆซึ่งในที่นี่จะวิเคราะห์ถึงนัยทางการเมืองและปฏิบัติการของรัฐ ในการนิยามสตุลผ่านหน่วยงานของรัฐตามที่ได้สำรวจเอกสารตามตารางข้างต้นนั้น 4 หน่วยงานคือ

1. กระทรวงมหาดไทย
2. กระทรวงการต่างประเทศ
3. สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
4. กระทรวงธรรมการ

เพื่อจะให้ภาพการวิเคราะห์ชัดเจนขึ้นจะได้เลือกกรณีศึกษาจากหน่วยงานทั้งสี่เป็น 4 กรณีศึกษา คือ

1. กรณีการเลือกตั้ง (กระทรวงมหาดไทย)

2. กรณีนายกรัฐมนตรีตรวจราชการภาคใต้และภาคเหนือของรัฐมลายู (กระทรวงต่างประเทศ)
3. กรณีการเดินทางไปประกอบพิธีอัยย์ของข้าราชการ (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี)
4. กรณีกรรมการจังหวัดให้นักเรียนถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้าในวันที่ 23 ตุลาคม และลูกเสือถวายบังคมผู้พระราชทานกำเนิดลูกเสือไทยในวันที่ 25 พฤศจิกายน (กระทรวงธรรมการ)

เหตุที่เลือก 4 กรณีนี้เนื่องจาก

1. ทั้งสี่กรณีเป็นภาพสะท้อนแนวคิดในเรื่องชาติพันธุ์และเอกลักษณ์ เรื่องชาติพันธุ์ที่รัฐคิดว่ารัฐไทยเป็นและสมาชิกของรัฐไทยควรจะเป็น
2. ทั้งสี่กรณีมีความสำคัญต่อรัฐไทยและสถานการณ์ที่ต่างกันแต่สะท้อนภาพวิถีคิดและเป้าหมายไปในแนวทางเดียวกัน นั่นคือความพยายามของรัฐไทยที่จะสร้างเอกภาพของประเทศโดยสมบูรณ์เข้าสู่ส่วนกลางทั้งหมดทั้งการเมืองและสังคมผ่านกลไกของรัฐ ดังนั้นการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและวิธีการที่รัฐกระทำผ่านกลไกของรัฐซึ่งในที่นี้หมายถึงสี่หน่วยราชการดังกล่าวจึงมีความจำเป็น
3. ทั้งสี่กรณีเป็นกรณีที่เกิดขึ้นซึ่งสัมพันธ์กับสถานการณ์ทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้มีการแสดงพฤติกรรมทั้งที่เป็นพฤติกรรมตอบสนองและตอบโต้ ซึ่งจะบ่งถึงเหตุผลแห่งการเลือกที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างมีพลวัต ซึ่งภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวจะสามารถบ่งชี้ถึงทิศทางและวิธีการที่รัฐไทยพยายามนิยามสตุลาได้อย่างชัดเจน

1. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตุลปี พ.ศ. 2475-2480

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 คณะราษฎรได้ประกาศถึงบทบัญญัติธรรมนูญการปกครองที่กล่าวว่า "อำนาจสูงสุดของประเทศเป็นของราษฎรทั้งหลาย" และได้ประกาศให้ประเทศไทยมีการเลือกตั้ง เพื่อให้ราษฎรทั้งหลายถ่ายเทอำนาจที่รัฐธรรมนูญประกาศ

รับรองนี้ขึ้นมาสรัฐส่วนกลาง ดังนั้นการเลือกตั้งจึงเป็นกลไกการเมืองใหม่ที่ตัดสรรสมาชิกที่เป็นตัวแทนจังหวัดต่างๆมาทำหน้าที่นิติบัญญัติ และบางส่วนจะได้รับเลือกขึ้นบริหารตามโครงสร้างการปกครองใหม่ ที่มีการแบ่งอำนาจออกเป็นสามส่วนคือ นิติบัญญัติ บริหาร และศาล

กรอบของการเลือกตั้ง พงศ. 2476-2480

ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2475-2480 มีการเลือกตั้ง 2 ครั้ง คือระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม ถึงวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476 เป็นการเลือกตั้งครั้งแรก และการเลือกตั้งครั้งที่สองวันที่ 7 พฤศจิกายน 2480

การเลือกตั้งครั้งแรกเป็นการเลือกตั้งทางอ้อม กล่าวคือ กฎหมายเลือกตั้งได้กำหนดว่า

1. ราษฎรในหมู่บ้านเลือกผู้แทนหมู่บ้าน
2. ผู้แทนหมู่บ้านเป็นผู้เลือกผู้แทนตำบล
3. ผู้แทนตำบลเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ภายใต้วิธีการเลือกตั้งดังกล่าวรัฐได้กำหนดคุณสมบัติตามที่กฎหมายเลือกตั้งเป็นผู้แทนตำบล ที่ราษฎรจะต้องเลือกไว้คือ จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กฎหมายเลือกตั้งกำหนดตามมาตรา 6 กล่าวคือ ต้องมีอายุยี่สิบสามปีบริบูรณ์ ไม่เป็นผู้ที่มีความประพฤติเสเพลเป็นอาชังหรือติดยาเสพติดให้โทษ มีความรู้เทียบชั้นประถมสามัญและไม่เป็นผู้มีภูมิลำเนาหรือท้องที่อยู่นอกเขตเลือกตั้งนั้น โดยกำหนดให้ผู้ที่ต้องการจะสมัครลงชื่อรับสมัครที่กรมการอำเภอ

ในการเลือกตั้งผู้แทนตำบลนั้นราษฎรมีสิทธิออกเสียงในตำบลเลือกตั้งผู้แทนตำบลตำบลละ 1 คน ผู้แทนตำบลในจังหวัดเลือกตั้งผู้แทนราษฎรจังหวัดละ 1 คน ถ้ามีพลเมืองมากกว่า 200,000 คน ให้เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มได้ 1 คนต่อสัดส่วนประชากร 200,000 คนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน

เมื่อราษฎรเลือกผู้แทนตำบลได้แล้วก็จะให้ผู้แทนตำบลที่ได้รับเลือกตั้งเหล่านั้นเป็นผู้ที่ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้แทนตำบล 1 คนมีสิทธิออกเสียงได้ 1 เสียง นั้นหมายความว่าในปี พ.ศ.2475 มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนตำบล 6,478,694 คนจากจำนวนประชากรทั่วประเทศทั้งสิ้น 11,506,207 คน และมีผู้แทนตำบลที่มีสิทธิหย่อนบัตรเลือกผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 อย่างแท้จริงไม่เกิน 4,978 คน เนื่องจากขณะนั้นประเทศไทยประกอบไปด้วย 10 มณฑล 70 จังหวัด มีตำบลทั้งสิ้น 4,978 ตำบล¹

สำหรับผู้ที่จะเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นกฎหมายเลือกตั้งกำหนดให้ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติดังนี้

1. มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์
2. ว่าเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือเสมือนผู้ไร้ความสามารถ
3. ว่าเป็นผู้ถูกศาลพิพากษาให้เสียสิทธิในการเลือกตั้ง
4. ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย
5. ว่าเป็นบุคคลประพฤติดี ไม่เป็นอาชญากรหรือติดยาเสพติดให้โทษ
6. ว่าเป็นผู้ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลในขณะที่มีการเลือกตั้ง
7. ว่าเป็นภิกษุสามเณร นักพรต หรือนักบวช ในขณะที่มีการเลือกตั้ง
8. ว่าเป็นผู้ถูกศาลพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิออกเสียง
9. ว่าเป็นบุคคลที่มีฐานะเหนือการเมือง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 11
10. มีความรู้เทียบชั้นประถมศึกษา

¹ หจข.สร, 0201.5/4.

การเลือกตั้งครั้งที่ 2 ในวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480 กฎหมายเลือกตั้งได้รับการแก้ไขในเรื่องของวิธีการเลือกตั้งจากการเลือกตั้งโดยอ้อมเป็น "การเลือกตั้งโดยตรงและลับ" และเพิ่มเติมคุณสมบัติผู้มีสิทธิรับเลือกตั้งว่า "ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง" และ "ต้องไม่เป็นบุคคลที่เคยเป็นข้าราชการประจำมาแล้วและได้พ้นจากตำแหน่งราชการประจำมาแล้วยังไม่ถึงหนึ่งปีในวันเลือกตั้ง"

ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งคือการกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ว่าสิทธิเลือกตั้ง เป็น สิทธิของผู้มีสัญชาติไทยตามกฎหมายเท่านั้น กับการนิยามผู้ที่ไม่ว่ายุ่ในภาวะเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อันได้แก่ บั๊กบวช นักรบต อันเป็น เรื่องที่ เกี่ยวเนื่องกับหลักปฏิบัติทางศาสนา

ในที่นี้จะขอกล่าวถึงประเด็นแรกก่อน คือ การกำหนดสิทธิเลือกตั้ง เป็น สิทธิของผู้มีสัญชาติไทยตามกฎหมายเท่านั้น สาเหตุที่ต้องกล่าวถึงประเด็นนี้ เพราะการมีสัญชาติไทยตามกฎหมายนั้นมีการแปรเปลี่ยนไปตามผู้นำของรัฐจะให้บรรดาธิบาย ดังจะเห็นได้จากในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2456 ให้ความหมายของผู้ที่มีสัญชาติไทยคือผู้ที่

1. บิดาเป็นคนไทย เกิดในพระราชอาณาจักรสยาม
2. เกิดแต่มารดาที่เป็นไทย แต่บิดาไม่ปรากฏ
3. บุคคลที่ถือกำเนิดในพระราชอาณาจักรสยาม
4. หญิงต่างชาติทำการสมรสกับคนไทยตามกฎหมายประเพณี
5. คนต่างชาติที่แปลงสัญชาติมาเป็นไทย

จะเห็นได้ว่าใน พ.ศ. 2456 นั้น พระราชบัญญัติสัญชาติถูกกำหนดเพื่อแก้ไขปัญหาซึ่งเกิดขึ้นในยุคนั้นคือ ในสมัยรัชกาลที่ 5-6 ซึ่งไทยมีปัญหาเกี่ยวกับคนในบังคับต่างประเทศจึงต้องการให้บุคคลที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรสยามมาถือสัญชาติไทย

แต่เมื่อมาถึง พ.ศ. 2475 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยระบุถึงคุณสมบัติของผู้มีสัญชาติไทยตามกฎหมายเพิ่มขึ้น ในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 ฉบับที่ 2 โดยเพิ่มเติมคุณสมบัติเรื่องการศึกษาว่าจะต้องเป็นผู้เรียนหนังสือไทยจนได้ประกาศนียบัตรมัธยมปีที่ 3 หรือได้รับราชการทหารมาแล้ว หรือได้รับราชการแผนกอื่น ๆ ในตำแหน่งตั้งแต่เสมียนพนักงานขึ้นไป มีเงินเดือนประจำมาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี หรืออาศัยอยู่ในประเทศภายหลังการแปลงสัญชาติมาแล้วไม่ต่ำกว่า 10 ปี

เกณฑ์คุณสมบัติดังกล่าวเป็นผลจากการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 ฉบับที่ 2 คือ ได้กำหนดคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกใหม่เพิ่มเติม คือ ผู้ที่จะมีสัญชาติไทยตามกฎหมายได้นั้น ถ้าในกรณีที่เป็นชาวต่างประเทศจะได้แต่งงานกับมารดาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม ต้องเป็นผู้ที่ได้เรียนหนังสือไทยจนได้ประกาศนียบัตรมัธยมปีที่ 3 หรือได้รับราชการประจำตามพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารแล้ว หรือได้รับราชการประจำในแผนกอื่น ๆ ตั้งแต่เสมียนพนักงานขึ้นไป มีเงินเดือนประจำมาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี และในกรณีที่เป็นผู้ที่แปลงสัญชาติมาถือสัญชาติไทยนั้นจะต้องได้เป็นผู้ที่เรียนรู้หนังสือไทย จนได้ประกาศนียบัตรชั้นมัธยมที่ 3 หรือได้รับราชการประจำการพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร หรือได้รับราชการแผนกอื่น ๆ ในตำแหน่งตั้งแต่เสมียนพนักงานขึ้นไป โดยมีเงินเดือนประจำมาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี หรืออาศัยอยู่ในประเทศภายหลังการแปลงสัญชาติมาแล้วไม่ต่ำกว่า 10 ปี

การกำหนดคุณสมบัติเพิ่มเติมดังกล่าวจะทำให้กลุ่มของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งมีคุณสมบัติตามที่รัฐต้องการในระดับหนึ่ง

จะเห็นว่าการสำมะโนประชากรทั่วประเทศพบว่ามีจำนวนราษฎรทั้งสิ้น 11,506,207 คน มีพลเมืองผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งตั้งแต่หากหักจำนวนประชากรที่หมายเหตุไว้ว่าเป็นชนชาติฝรั่ง ญี่ปุ่น เตอร์กี แจก (ยกเว้นมณฑลปัตตานีเดิม) กับภิกษุ สามเณร นักพรต นักบวช และบุคคลอายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ในปี พ.ศ. 2476 เหลือเป็นกลุ่มผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นจำนวนทั้งสิ้น 6,478,717 คน มีสมาชิกสภาได้ทั้งสิ้นจำนวน 78 คน

กรณีจังหวัดสตูลพบว่ามีประชากรตามรายงานจำนวนทั้งสิ้น 35,675 คน เป็นผู้มีสิทธิออกเสียงทั้งสิ้น 20,781 มีผู้แทนตำบลได้ 29 คน ตามการแบ่งหน่วยการปกครองสตูลมี 2 อำเภอ คือ

อาณาจักรมอญและอาณาจักรขอม กับอีก 1 กิ่งอาณาจักรคือกิ่งอาณาจักรท่งหว้า รวมแล้วมี 29 ตาบล*

นักพรต และนักบวช

คุณสมบัติข้อหนึ่งที่เป็นลักษณะต้องห้ามต่อการใช้สิทธิการเลือกตั้งคือ ห้ามผู้ที่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต และนักบวช สำหรับภิกษุ สามเณร ไม่ก่อให้เกิดปัญหาความสับสนแต่อย่างใด เนื่องจากเป็นสิ่งที่คุ้นเคยกับรับไทยที่คุ้นเคยกับชนบทพุทธศาสนาอยู่แล้ว จึงไม่ต้องตีความอีก ส่วนคุณลักษณะของนักพรตและนักบวชนั้นน่าอุปสรรคแต่ปัญหาที่ต้องตีความให้ชัดเจน เนื่องจากรัฐเองไม่คุ้นเคยกับวิถีปฏิบัติของกลุ่มศาสนาอื่น กระทรวงมหาดไทยเคยชี้แจงไว้กับข้าราชการในหัวเมืองโดยอ้างอิงคำอธิบายที่กระทรวงกลาโหมได้เคยชี้แจงแก่กระทรวงมหาดไทยในเรื่องการเกณฑ์ทหารว่า นักพรตคือได้แก่ ผู้ที่ถือลัทธิเนื่องงานศาสนาอันเป็นกิจประจำตน ซึ่งมีความเห็นว่าดีหรืออุศล แต่ไม่เข้าบพหรือกฎเกณฑ์ของพวกนักบวชในประเภทใดๆ เช่น พวกที่อยู่อาศัยเดียวถือการทรมานในท่าต่างๆ เป็นต้น ส่วนในประเทศไทยยังไม่เคยมีปรากฏหรือถือบ้างก็มีอยู่บ้างก็เพียงชั่วคราว เช่น พวกจีนถือการกินเจ พวกอิสลามทาพิศูญาเจ้าเซ็น เป็นต้น แต่ถึงกระนั้นก็เป็นกรกระทำชั่วคราวไม่เข้าอยู่ในลักษณะนักพรตที่ต้องยกเว้นทหาร²

ส่วน "นักบวช" นั้น ปรากฏว่ากระทรวงมหาดไทยเคยชี้แจงไว้ดังนี้

...นักบวชตามศาสนาอิสลามคือ รัต๊ะอิหม่าม รัต๊ะบิหลัน รัต๊ะกาเต็บ เป็นนักบวชตามกฎหมายเลือกตั้ง แต่รัต๊ะยะยีเป็นแต่ผู้ถือศาสนาอิสลามที่เคยเดินทางมาทาพิศูญาและนมัสการสิ่ง

* หจข.สร.0201.5/4.

² หนังสือกระทรวงมหาดไทยถึงผู้ว่าราชการจังหวัดครั้งที่ 5/346 ลงวันที่ 14 สิงหาคม 2475 อ่างใน ดิเรก ชัยนาม, คำบรรยายกฎหมายเลือกตั้ง, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) 2493, หน้า 62.

ศักดิ์สิทธิ์ที่เมืองเมกกะเท่านั้น จึงไม่ใช่นักบวช ส่วน "พราหมณ์" นั้นไม่ถือเป็นนักพรตหรือนักบวช แต่เป็นชนสามัญวรรณะที่สี่³

สิ่งที่สะท้อนถึงความไม่เข้าใจของรัฐที่มีต่อศาสนาอื่น หากรัฐมีความรู้ความเข้าใจงานเรื่องศาสนาอิสลามจะทราบว่าในศาสนาอิสลามไม่มีนักบวช ตรีเศียรหมาม กาคีตบ และปีหลัน ไม่ใช่นักบวชตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ต่างกับการที่พระภิกษุที่ถือว่าเป็นนักบวชในศาสนาพุทธ บัญหาที่เกิดขึ้นต่อมาคือในเมื่อรัฐไม่เข้าใจ ไม่ทราบถึงกรณีดังกล่าวเนื่องจากความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม ทว่าให้รัฐไม่ทำให้การคุ้มครองสิทธิต่างๆที่ราษฎรตั้งกล่าวพึงมีพึงได้หายไป "ความเสมอภาค" ที่อ้างเอาไว้ในรัฐธรรมนูญ

ในกรณีของการเลือกตั้งนี้เป็นตัวอย่างที่ดี ที่แสดงถึงการที่รัฐไม่ได้ตระหนักถึงความแตกต่างในเนื้อหาและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์มาเลยของสกุลที่ไม่ใช่กลุ่มที่ถือได้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ได้กุมอำนาจรัฐอย่างกลุ่มชาติพันธุ์ไทย และในเวลาเดียวกันก็ชักจูงการเลือกตั้งที่รัฐกำหนดขึ้นเป็นกรอบ ซึ่งในทางทฤษฎีแล้วถือว่าเป็นกระบวนการที่มีความหมายอย่างยิ่งในการทำให้พลเมืองเชื่อว่าตนเป็นที่มาของอำนาจแห่งรัฐ กฎหมายรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเองก็ได้บัญญัติไว้เช่นกัน เนื่องจากพลเมืองเท่านั้นที่จะสามารถสมัครรับเลือกตั้ง สามารถลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเลือกตัวแทนมาทำหน้าที่นิติบัญญัติ หรือแม้กระทั่งทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

กล่าวอีกทางหนึ่งคือการเลือกตั้งเป็นกลไกที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อความชอบธรรม ในการมีอยู่ของรัฐไทย และสร้างการยอมรับในมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นไม่ว่าจะเป็นในรูปของกฎหมายหรือหรือนโยบายภายใต้ความยินยอมของประชาชน เนื่องจากประชาชนคิดว่าตนมีสิทธิในการออกกฎหมายหรือกำหนดนโยบายของรัฐโดยผ่านกระบวนการเลือกผู้แทนราษฎร ชาวสกุลก็เช่นเดียวกับ

3 ตราญ้อยกระทรวงมหาดไทยที่ 792/14192 อ้างในเล่มเดิม, หน้าเดิม

ประชากรในส่วนต่างๆที่ถูกทำให้คิดว่าตนมีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากมีผู้แทนของตนเข้าร่วมกระบวนการบัญญัติกฎหมาย

กระบวนการเหล่านี้ เป็นกระบวนการที่จะทำให้อำนาจของรัฐบาลเหนือกลุ่มชนต่างๆในรัฐมีความมั่นคงยิ่งขึ้น เนื่องจากสามารถอ้างอิงความชอบธรรมถึงที่มาจากถึงการยินยอมของเจ้าของอำนาจอธิปไตยในการเป็นสมาชิกของหน่วยปกครองโดยอาศัยเสียงข้างมากตัดสินใจ ได้กล่าวคือสตุลมีพระยาสมันตรัฐบุรินทร์ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวิถีทางที่รัฐกำหนด โดยรัฐใช้กลไกของการเลือกตั้งวางกรอบของการรับสมาชิกที่รัฐพึงประสงค์เข้ามาในกลไกของรัฐ โดยวางเกณฑ์คุณสมบัติของผู้ที่เกี่ยวข้อง อาทิคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ด้วยกลไกดังกล่าวรัฐสามารถเลือกที่จะวางกรอบทิศทางกำหนดอุดมการณ์และนโยบายแห่งรัฐได้อย่างชอบธรรมพร้อมกับการสร้างนิยามที่รัฐพึงประสงค์ต่อชุมชนที่เป็นสมาชิกของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลของการเลือกตั้ง

ในการเลือกตั้งครั้งแรกซึ่งเป็นการเลือกตั้งทางอ้อมนั้นจะต้องเลือกตั้งผู้แทนตำบลก่อน แล้วผู้แทนตำบลจะเป็นผู้ลงคะแนนเสียงเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้แทนตำบลที่ได้รับเลือกในจังหวัดสตุล พ.ศ. 2476 มีดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงผลการเลือกตั้งผู้แทนตำบลจังหวัดสตุล พ.ศ. 2476

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำบล	อำเภอ
1	หมื่นศรีประลาวัน	มำบัง	มำบัง
2	พันสี อุม่าจ	เกตรี	มำบัง
3	นายเง๊ะ อาจีวา	ตัมะลัง	มำบัง
4	พันเกย ปะลาวัน	กะดู	มำบัง
5	นายมุสา ตาพิลา	ควนโพธิ์	มำบัง

6	นายสะแลมัน หลังบูเต๊ะ	บ้านจีน	มาบั้ง
7	นายภูเต็น ภูมุดา	บุญ	มาบั้ง
8	นายสมาน หลังจิ	เจ๊ะปิลัง	มาบั้ง
9	นายอุเส็น มะสะกุน	บ้านควน	มาบั้ง
10	ขุนเพด็จตันหยง	ตันหยงโรบ	มาบั้ง
11	นายหวันสะสัน ปะตุกา	บันจอร์	มาบั้ง
12	นายละไบหมาน เส็มรอย		มาบั้ง
13	นายยูโร๊ะ๊ะ มรรคาเจตต์	ทุ่งนุ้ย	มาบั้ง
14	นายบ่าวนุ่น หมดตุ้ง	ยะระรัต	มาบั้ง
15	ขุนอารินรากร (ฟี หนองอาหลี)	ควนสตอร์	มาบั้ง
16	พันมะแอ บิหลังโหลด	สาคร	มาบั้ง
17	นายหวันหนาย ปะตุกา	กูบังปะโหลด	มาบั้ง
18	นายป้อ ลามาสกุล	บาราเกต	มาบั้ง
19	นายโร่ง โหรา	โตนละใต้	ละงู
20	นายเซ่ ักคีพล	โตนละเหนือ	ละงู
21	หมื่นตันติประดิษฐ์ (เลื่อน ตันติประดิษฐ์)	โกตา	ละงู
22	นายไชย ขวัญทอง	ละงู	ละงู
23	นายภูสมัน ะสมัน	ปากบารา	ละงู
24	นายเจ๊ะหมาด ถิ่นกาแบง	กาแบง	ละงู
25	ขุนปรุงฐะราษฎร์ (เฮ๊ะ นวนตี)	แหลมแค	ละงู
26	นายกะเล็ม ทุ่งหว้า	ทุ่งหว้า	ละงู
27	ขุนปราริมชัย บางเปรียะ (หยัน หลงโรสย)	เปรียะ	ละงู
28	ขุนยงมะหัง (เหรบ รักชาติ)	มะหัง	ละงู

(หมายเหตุ : ผู้ที่มีคานาหน้านามเป็นพัน หมื่น ขุน เป็นข้าราชการที่เป็นหัวหน้าชุมชน)

ทั้งหมดเป็นตัวแทนในระดับตำบลที่จะเป็นผู้ลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภท 2 ตามกฎหมายการเลือกตั้ง พ.ศ. 2476 (การแก้ไขครั้งที่ 2) ที่ชั้นระหว่างพระราชกฤษฎีกาเลือกตั้งระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม - 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476 ผลการเลือกตั้งทางอ้อมในครั้งนั้นปรากฏว่า ผู้ได้รับเลือกตั้งคือพระยาสมันตรัฐบุรินทร์ ผู้เคยเป็นผู้ว่าราชการเมืองสตูลมาก่อนการเปลี่ยนแปลงและเกษียณอายุราชการไปเมื่อปี พ.ศ. 2474 นั้นเอง

การที่พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ได้รับเลือกตั้งนี้ เมื่อพิจารณาตามสถานการณ์แวดล้อมขณะนั้นจะพบว่า มีโอกาสที่สร้างความเป็นไปได้สูงที่บุคคลเช่นพระยาสมันตรัฐบุรินทร์จะได้รับเลือกตั้งด้วยเหตุผลหลายประการ กล่าวคือ

ประการแรก เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นของใหม่ ประชาชนยังไม่รู้จักหรือรู้จักก็ยังไม่มั่นใจ ทาหาที่ไม่มีผู้สนใจลงสมัครรับเลือกตั้ง ขณะนั้นพระพิชิตบัญชาการ (ทรัพย์ อินทรศรีณี) ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลขณะนั้นและข้าราชการได้ขอร้องให้พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ ซึ่งเป็นที่รู้จักของประชาชนชาวสตูลอยู่แล้ว เนื่องจากพระยาสมันตรัฐบุรินทร์ปฏิบัติราชการในฐานะปลัดของเมืองสตูลเป็นเวลา 3 ปี และเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดที่เป็นข้าราชการไทยคนแรกที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าวในจังหวัดสตูลเป็นเวลา 18 ปี ภายหลังสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดสตูล ดังนั้นในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ 1 (ราษฎรเลือกตั้ง) ครั้งแรกของสตูลคือพระยาสมันตรัฐบุรินทร์ เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเพียงคนเดียว

ประการที่สอง ผู้แทนตำบลที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนโดยมากเป็นผู้ที่คุ้นเคยกับงานราชการและข้าราชการมาก่อนแล้ว จะเห็นได้จากตารางแสดงรายชื่อผู้แทนตำบลจังหวัดสตูลในตารางที่ 3 ที่มีกำนันผู้ใหญ่บ้านถึง 10 ท่าน ในจำนวนผู้แทนตำบลทั้งสิ้น 28 ท่าน ดังนั้นกำนันผู้ใหญ่บ้านเหล่านั้นน่าจะมีความคุ้นเคยกับอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดมาก่อน จึงเป็นไปด้วยดีที่จะรู้ถึงความรู้ความสามารถของพระยาสมันตรัฐบุรินทร์ดี จึงลงคะแนนเสียงให้พระยาสมันตรัฐบุรินทร์

การเลือกตั้งครั้งนี้มีการเปลี่ยนแปลงนับตั้งแต่การสมัครรับเลือกตั้ง คือมีผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งสิ้น 2 คน คือพระยาสมันตรัฐบุรินทร์ และนายสงวน ฌ นคร และการเลือกตั้งเปลี่ยนไปใช้วิธีการลงคะแนนเสียงตรง ผลการเลือกตั้งคือสตูลมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใหม่คือ นายสงวน ฌ นคร

สิ่งที่น่าจะนำมาพิจารณาว่าทำไม นายสงวน ฌ นคร จึงได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูลแทนที่พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ ปัจจัยที่น่าจะมีผลดังกล่าวน่าจะอยู่ที่ภูมิหลังของนายสงวนเอง เนื่องจากนายสงวนเป็นข้าราชการที่เคยรับราชการในกระทรวงมหาดไทยมาก่อน เคยติดตามพระยาสมันตรัฐบุรินทร์ไปตรวจท้องที่ต่างๆในจังหวัดสตูลและ เป็นชาวมุสลิมเหมือนกัน แต่นายสงวนได้เปรียบพระยาสมันตรัฐบุรินทร์ในแง่ที่ว่า นายสงวนมีเชื้อสายทั้งเจ้าเมืองนครและรายาเมืองสตูล โดยบิดาของนายสงวนเป็นเชื้อสายจากกลุ่มพระยานครศรีธรรมราชซึ่งเป็นผู้แทนรัฐไทยในการปกครองสตูลในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในขณะที่มารดาของนายสงวนคือตงกุสะฮะ เป็นผู้สืบเชื้อสายมารายาเมืองสตูล ที่เป็นผู้ปกครองในระบบเก่าก่อนการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 4

ดังนั้นทางด้านชาติกำเนิดของนายสงวนเอง น่าจะเป็นปัจจัยตัดสินที่สำคัญต่อการได้รับเลือกตั้งในครั้งนี้ ในแง่หนึ่งนายสงวนเป็นตัวแทนของความผสมผสานกันอย่างลงตัวอย่างน่าอัศจรรย์ระหว่างเอกลักษณ์ทางด้านทางชาติพันธุ์มาเลย์มุสลิมกับเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทย กล่าวคือนายสงวนมีเชื้อสายเลือดครึ่งหนึ่งเป็นมาเลย์และนับถือศาสนาอิสลาม ในขณะที่อีกครึ่งหนึ่งของนายสงวนก็เป็นเชื้อสายเจ้าครองนครศรีธรรมราช ที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับอาณาจักรในกรุงเทพฯที่มีความสามารถพูดภาษาไทย มีการศึกษาตามที่รัฐประสงค์ และนิยมตนเองกับการเป็นส่วนหนึ่งของรัฐซึ่งเป็นคุณลักษณะของกลุ่มยึดกุมอาณาจักรที่มีชาติพันธุ์ไทย

สิ่งที่น่าจะถูกตีความได้ว่า การเลือกตั้ง พ.ศ. 2480 น่าจะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าการนิยามสตูลในฐานะไทยใหม่ที่ได้กระทำ เรื่อยมานับแต่การปฏิรูปการปกครองในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทำให้สตูลมีความใกล้ชิดกับหัวเมืองของไทย คู่ขนานกับการเป็นส่วนหนึ่งของไทย จนกระทั่งเป็น

ส่วนหนึ่งของรัฐไทยโดยกระทำการนิยามผ่านเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์บางแง่มุม เช่น ภาษา และ เชื้อชาติได้ถูกหล่อหลอมให้กลมกลืนกับเอกลักษณ์บางชนิดที่รัฐไทยจงใจไม่เข้าไปแทรกแซงคือการ เป็นศาสนิกศาสนาอิสลามได้สัมฤทธิ์ผลแล้ว

ในทางตรงกันข้ามหากเปรียบเทียบในสามยุคคือยุคพระยาภูมินารธกิติ ยุคพระยาสมันต รัฐบูรินทร์และยุคนายสงวน จะพบว่าทั้งสองยุคแรกเป็นตัวตนของการปะทะกันของความคิดว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์มาเลย์และชาติพันธุ์ไทยอย่างชัดเจน พระยาภูมินารธกิติเป็นชาวมมาเลย์มุสลิมที่รับราชการในเมืองไทรบุรีมาก่อนที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองสตูล ในขณะที่พระยาสมันตรัฐบูรินทร์เป็นชาวไทยมุสลิมกรุงเก่าที่มีความสัมพันธ์อันดีกับฝ่ายมาเลย์ในฐานะที่เคยอาศัยอยู่ในครอบครัวพระยาเบอร์ลิส และเป็นตัวแทนของรัฐไทยส่วนกลางที่มาเป็นหูเป็นตาให้กับส่วนกลางโดยการตรวจราชการและรายงานอย่างละเอียดกลับไปยังกรุงเก่าเพื่อพร้อมข้อเสนอนั้น

ทั้งสองยุคที่ผ่านมาถือได้ว่าความพยายามของรัฐที่จะนิยามให้สตูลเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทยยังไม่สามารถผสมผสานคุณลักษณะที่รัฐประสงค์ได้อย่างกลมกลืนนัก เสมือนหนึ่งคุณลักษณะที่ถูกนิยามยังไม่ตกผลึก ในขณะที่การปรากฏตัวของยุคนายสงวนเป็นคำตอบที่รัฐน่าจะพึงใจได้ว่าการกิจที่รัฐทำให้สตูลเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทยอย่างกลมกลืนนั้นสัมฤทธิ์ผลแล้ว

2. นายกรัฐมนตรีตรวจราชการภาคใต้

การเดินทางไปตรวจราชการภาคใต้ของนายกรัฐมนตรีนี้ ปรากฏไว้ในเอกสารของกระทรวงการต่างประเทศ 1 ชุด คือ กต.950/36 เรื่องนายกรัฐมนตรีไปราชการภาคใต้ ประกอบด้วยหนังสือ 6 ฉบับ ร่างหนังสือ 1 ฉบับ ดังนี้

เลขที่หนังสือ	ลงวันที่	จาก-ถึง	เรื่อง
ต.6575/2479	17 ธ.ค.2479	เลขาธิการกรม.ถึง รมต.กต.	แจ้งให้ทราบว่าการ.มีมติให้ พันหลวงเอกพิบูลสงคราม รัฐ ตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เป็นผู้รักษาราชการแทนนายก รัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 2478 ถึง 23 มกราคม 2480
น.9619/2479	21 ธ.ค.2479	รมว.กต.ถึง เลขาธิการกรม.	รับทราบการตั้งผู้รักษาราชการแทน นายกฯ
ต.2001/2479	16 ธ.ค.2479	เลขาธิการแทนนายกฯถึง เลขาธิการ	นายกฯถามว่ากงสุลเยเนราล ประจำสิงคโปร์ มีหนังสือถึง นายกฯว่าจะมาคอยรับที่ชาย แดนที่จะผ่านเป็นเขตสหรัฐ มลายูโดยกระบวนไปอำเภอ เบตงด้วย กต.จัดซื้อหรือไม่

คำนวณ

น.9431/2479 17 ธ.ค.2479 เลขารมว.กต.

ถึงเลขาฯนายกฯ

ตอบว่า กต.ไม่ขัดข้องและ
หลวงวุฒินเนตย์ดี(กงสุลเยเน
รอล)แจ้งให้ กต.ทราบว่าจะ
เดินทางไปตรวจราชการใน
ภาคเหนือของมลายูอังกฤษ
ตลอดจนถึงปีนังออกจากสิงค
โปร์ 19 ธ.ค.ใช้เวลาประ
มาณ 21 วัน และรับรองนา
ยกฯที่เดินทางผ่านเขตแดน
มลายูอังกฤษไปอาเภอสตูล

ร่าง รมต.กต.

กงสุลเยเนรอล

ณ สิงคโปร์

กงสุลเยเนรอลสยาม ณ สิง
คโปร์จะไปตรวจราชการทาง
ภาคเหนือของมลายูอังกฤษ
จนถึงปีนัง ในระหว่างนี้ให้
นายเปี่ยมลุน กุศล เป็นผู้
รักษาราชการสถานกงสุลฯ

9448/2479 17 ธ.ค.2479 รมว.กต.ถึง

กงสุลเยเนรอลสยาม

ณ สิงคโปร์

อ้างถึงหนังสือลับเลขที่ 1467

/2479 ลว.7 ชม. แจ้งว่า
จะเดินทางไปตรวจราชการ
ภาคเหนือของมลายูอังกฤษ
จนถึงเมืองปีนังเพื่อรับรอง

นายกฯและฯให้นายเปี่ยมล้วน
กุลชล รักษาการแทนฯ รับ
ทราบแล้ว

ปิ่น 1/2479 22 ธ.ค.2479 กงสุล ถึง รว.กต.

ในขณะที่กงสุลเยเนรอลไป
ตรวจราชการภาคเหนือเมือง
มลายา ให้ทางกระทรวงติดต่อ
สถานกงสุล ณ สิงคโปร์ให้ฯ
Code Suriya แทน
Siamaduto ชั่วคราว

165/2479 2 ม.ก.2479 กงสุล ถึง กต.

แจ้งให้ทราบว่าเดินทางมาถึง
สิงคโปร์ เรียบรับทราบเมื่อวันที่
1 มกราคม

หมายเหตุ จดหมายลับฉบับที่ 1469/2479 ลว.7 ชม. เป็นจดหมายลับ หอจดหมายเหตุ
งดบริการ

การตรวจราชการของนายกรัฐมนตรีพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาในระหว่างวันที่
19 ธันวาคม พ.ศ.2479 - 23 มกราคม พ.ศ.2480 เกิดขึ้นภายหลังเหตุการณ์การตรวจ
เยี่ยมของบุคคลสำคัญทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายรัฐมลายูของอังกฤษที่เกิดขึ้นพร้อมกัน ในระยะเวลาที่ใกล้
เคียงกันคือ

1. รัชทายาท (รายนมุดา) เสด็จกับคณะเดินทางผ่านจังหวัดสงขลา ระหว่างวันที่
25-26 ตุลาคม พ.ศ.2478

2. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยตรวจราชการภาคใต้ ได้แก่ สตูล สงขลา ยะลา บัตตานี และพัทลุง ระหว่างวันที่ 16-30 พฤศจิกายน พ.ศ. 3479

3. รាយเมืองเบอร์ลิสและข้าราชการระดับสูงเมืองเบอร์ลิสเยี่ยมสตูลระหว่างวันที่ 22-23 มกราคม พ.ศ. 2479

4. อธิบดีกรมราชทัณฑ์พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่รักษาเทศบาล สาธารณสุข กรมเกษตรกรรมประมง และเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ไปสำรวจเกาะตะรุเตา ตรวจเรือนจำภาคยะลา เรือนจำจังหวัดยะลา สงขลา สตูล นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ ชุมพร ประจวบฯ ราชบุรี สมุทรสาคร เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม - 4 กันยายน พ.ศ. 2479

5. กงสุลอังกฤษประจำจังหวัดสงขลาเยี่ยมสตูล วันที่ 22-23 กันยายน พ.ศ. 2479

เมื่อพิจารณาทั้งคณะบุคคลที่มาเยี่ยมเยียน พื้นที่แห่งการเยี่ยมเยียนและระยะเวลาที่มาเยี่ยมเยียนแล้ว จะเห็นว่าเป็นการเยี่ยมเยียนที่สลับกันไป ระหว่างตัวแทนจากรัฐไทยกับรัฐมลายู ซึ่งเกิดพ้องกัน ในระยะเวลาใกล้เคียง ในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ชายแดนที่เคยเป็นหน่วยเดียวกันทางประวัติศาสตร์การเมืองการปกครอง และยังคงความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันอยู่แม้ว่าจะถูกกันแบ่งแยกออกจากกันทำให้ไม่เป็นสมาชิกของหน่วยการเมืองเดียวกันแล้วก็ตาม

นั่นแสดงว่าพื้นที่ที่ถูกยึดครองทั้งสองฝ่ายนั้น เป็นพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวต่อสภาวะความสัมพันธ์ระหว่างกันมาก การเคลื่อนไหวใดๆอาจถูกตีความเป็นการทำทลายระหว่างกันได้ จึงไม่น่าแปลกใจที่ทุกครั้งที่มีการเยี่ยมเยียนของฝ่ายมาเลย์ จะมีการมาเยี่ยมเยียนของข้าราชการของไทยหลังจากนั้นเสมอ

ปรากฏการณ์ที่เป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่ารัฐไทยกับรัฐมลายูอังกฤษไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ปรากฏอยู่ในหนังสือที่ข้าราชการในพื้นที่รายงานกลับไปยังต้นสังกัดของตน ความรู้

ลึกว่ารัฐทั้งสองไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันทำให้ข้าราชการที่ประจำอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการจัดการกับโลกสองโลกให้ได้ กล่าวคือด้านหนึ่งจำเป็นต้องรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน แต่อีกด้านหนึ่งจะต้องทำหน้าที่เป็นหูเป็นตาให้กับรัฐบาลในส่วนกลาง และจำเป็นต้องไม่สร้างความรู้สึกหวาดระแวงของรัฐที่มีต่อตนเองพร้อมๆกันไปด้วย จึงปรากฏว่าข้าราชการในพื้นที่ดังกล่าวจะต้องรายงานหรือแสดงตนอย่างชัดเจนต่อวิธีการทำที่ในการติดต่อกับฝ่ายมาเลย์ ดังปรากฏในเอกสารที่ได้เข้ามาแล้วที่ข้าราชการตำรวจรายงานให้รองอธิบดีกรมตำรวจทราบว่าเป็นเหตุใดตนจึงเข้าไปติดต่อกับคณะของรายามูคาแห่งเคดาห์

... การที่ข้าพเจ้าชวนกันไปติดต่อก็คือเพื่อหวังเชื่อมั่นว่าข้าพเจ้าให้เขายังรถถึงไทยแลราชการของรัฐบาลไทยอยู่เสมอ ถ้าหากจะมีเหตุการณ์ใดๆในภายภาคหน้าแก่รัฐบาลเราเป็นอุปสรรคอาจขอให้พูดจากับฝรั่งที่ศึกษา ซึ่งเป็นผู้ควบคุมเขาอยู่ทุกขณะนั้นได้บ้าง เพราะฝรั่งเกรงใจพวกนี้อยู่บ้าง" 5

หรือที่รายงานแม้กระทั่งว่ารายามูคาฝากาหับชื่อไปพดองกับไฟปือกาหับ หรือที่พระพิพิธภักดีผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลนอกจากแจ้งข่าวการมาเยือนของรายาไปยังกระทรวงมหาดไทยแล้ว ดังกล่าวอย่างละเอียดไปยังกรมการระดมการณ์อีกด้วย

เมื่อบุคคลและกลุ่มที่ถูกอ้างถึงได้เดินทางมาเยี่ยมเยียนพื้นที่จังหวัดสตูลและสงขลา เหล่านี้เมื่อปรากฏอยู่ในเอกสารรายงานของทางราชการย่อมมีความหมายมากไปกว่าการเดินทางไปมาระหว่างรัฐของบุคคลธรรมดา

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าบุคคลที่ปรากฏอยู่ในรายงานดังกล่าวมีลักษณะร่วมกันคือ เป็นข้าราชการหรือตัวแทนแห่งรัฐบาลในระดับที่ค่อนข้างสูงและมีฐานะเป็นทางการที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นรายามูคาแห่งเคดาห์ รายาเมืองเปอร์ลิส ของทางฝ่ายรัฐมลายูที่เคยเป็นหน่วยเดียวกันทางด้านการเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์ความเป็นมาในฐานะหน่วยเดียวกันจนกระทั่งสตูลถูกแยก

5 หจข. เอกสาร สร.0201.9.3/11 เล่ม 1.

ออกมาขึ้นกับรัฐไทยในปี พ.ศ. 2452 ในขณะที่เคดาห์หรือไทรบุรีและ เบอร์ลิสอยู่ภายใต้การดูแลของอังกฤษ และกงสุลอังกฤษประจำเมืองสงขลาที่เป็นตัวแทนเจ้าอาณานิคมอังกฤษที่ประจำอยู่ในภาคใต้ของไทย รวมถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อธิบดีกรมราชทัณฑ์และนายกรัฐมนตรีการเดินทางมาในพื้นที่ดังกล่าวย่อมถูกต้องความที่มีความหมายในทางการ เมืองได้หากสอดคล้องกับบริบทที่ปรากฏอยู่ในขณะนั้น

รายามูดาแห่งเคดาห์และรายาเมืองเบอร์ลิส เป็นสัญลักษณ์แห่งความศรัทธาและความรักดี เป็นผู้นำที่มีรากฐานความรู้ความเข้าใจในจักรวาลวิทยาตามแบบอิสลามที่ไม่ได้แยกความเป็นผู้นำทางโลกและทางธรรมออกจากกัน แต่เป็นผู้นำทั้งทางโลกและทางธรรม พื้นฐานเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดพลังทางวัฒนธรรมสั่งสมกันมา ทำให้เกิดสถานะของผู้นำมีความชอบธรรมของผู้นำในรัฐมลายูแถบนี้ เป็นสัญลักษณ์อันเชิงชาติพันธุ์มาเลย์มุสลิมที่เด่นชัด

สำหรับกงสุลอังกฤษนั้นโดยอำนาจหน้าที่เป็นตัวแทนทางการทูตของรัฐบาลอังกฤษที่เป็นเจ้าอาณานิคมของรัฐมลายูในเวลานั้น เป็นตัวแทนอำนาจทางการเมืองการปกครองของรัฐมลายูที่มีสถานะพิเศษทางการทูตที่ได้รับเอกสิทธิ์คุ้มครองและมีหน้าที่สอดส่องดูแลกิจการอันเกี่ยวเนื่องกับผลประโยชน์ของอังกฤษในภูมิภาคแถบนี้

ดังนั้นผู้ที่เข้ามาเยือนฝ่ายของรัฐมลายูจึงมีทั้งตัวแทนในฝ่ายประเพณีและฝ่ายอำนาจรัฐ

สำหรับบุคคลทางฝ่ายรัฐไทยซึ่งเข้ามาเยี่ยมเยียนในขณะนั้น ไม่ว่าจะเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อธิบดีกรมราชทัณฑ์ และนายกรัฐมนตรีที่มีบทบาทสำคัญในกิจการการปกครองของรัฐไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ข้าราชการเป็นฝ่ายมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของรัฐ บุคคลเหล่านี้จึงเป็นตัวแทนอำนาจรัฐที่มีความสำคัญและพยายามสถาปนาความเป็นตัวแทนทางด้านอุดมการณ์ทางการเมือง เพื่อเป็นการทดแทนหรือลดหรือจำกัดบทบาททางด้านหลังประเพณีในระบอบกษัตริย์ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เมื่อเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นสิ่งซึ่งคณะบุคคลทั้งสองฝ่ายเป็นตัวแทนแล้ว จะเห็นได้ชัดว่ามีข้อได้เปรียบเสียเปรียบต่างกันไปในแง่ต่างมิติกัน ในมิติทางด้านประเพณีนั้นนับได้ว่าฝ่ายรายาแห่งเบอร์ลินมีความได้เปรียบตรงที่พลังทางด้านประเพณีที่ยืนอยู่บนพื้นฐานจักรวาลวิทยาแบบอิสลามนั้นครอบคลุมวิถีปฏิบัติในชีวิตของชาวมุสลิมอย่างสำคัญทั้งในทางโลกและทางธรรมที่มีความสอดคล้องกันโดยโดยไม่จำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากันกับพื้นฐานจักรวาลวิทยา และโครงสร้างการปกครองที่ไม่อาจสอดคล้องกับศาสนา

เมื่อผนวกกับอำนาจของมหาอำนาจเจ้าอาณานิคมของอังกฤษในฐานะเจ้าอาณานิคมของมลายูที่เคยแสดงความปรารถนาในครั้งหนึ่งว่าอยากรวมดินแดนแถบนี้เข้าด้วยกันภายใต้การปกครองของอังกฤษน่าจะ เป็นสิ่งที่ทำทลายและสร้างความหวาดระแวงให้กับประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก

ข้อดีของคณะบุคคลดังกล่าวคือสถานะที่มีต่อสตูลนับตั้งแต่ พ.ศ. 2452 สตูลถูกจัดให้เป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยด้วยการทำสนธิสัญญาระหว่างไทยกับอังกฤษ และประเทศไทยก็มีอำนาจเหนือสตูลในฐานะหน่วยการปกครองหนึ่งของประเทศไทย จากนั้นมาทำให้การปกครองในแง่ของสตูลส่วนหนึ่งของประเทศไทยในแง่ของชาติพันธุ์สตูลเป็นส่วนหนึ่งของโลกวัฒนธรรมมาเลย

อย่างไรก็ตามการเป็นส่วนหนึ่งของโลกวัฒนธรรมมาเลยของสตูลเองก็มิได้หยุดนิ่ง การปักปันเขตแดนและการบูรณาการปกครองมีผลต่อสตูลด้วย คือประเทศไทยได้พยายามสร้างนิยามใหม่ให้กับสตูล โดยการยึดชิงเอาพื้นที่บางส่วนของเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์มาเลยและแทนที่ด้วยกระบวนการสร้างเอกลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ไทยบางประการ อาทิ ภาษาและสัดส่วนของประชากร สตูลเองก็เปลี่ยนแปลงไปไม่น้อย ชาวสตูลพูดภาษาไทยมากขึ้น สัดส่วนของประชากรที่เป็นไทยพุทธในจังหวัดเพิ่มมากขึ้น ชาวสตูลคุ้นเคยกับการใช้เงินไทยในขณะที่ก่อนหน้านี้ใช้นาษาเงินมาเลยมาตลอด การตกลงปักปันเขตแดนใน พ.ศ. 2452 จึงไม่เป็นเพียงการปักปันพื้นที่ที่เป็นเขตแดนแต่เป็นการเริ่มปักปันประชากรนาษาใหม่เป็นหน่วยเดียวกันในทางวัฒนธรรมอีกด้วย

อย่างไรก็ตามแม้ว่ารัฐมีความพยายามที่จะบังคับประชาชนโดยาใช้ยุทธวิธีต่างๆมากมาย และใช้ระยะเวลา แต่รัฐเองก็ยังไม่แน่ใจว่าสิ่งที่รัฐทำไปมีผลต่อประชาชนมากน้อยแค่ไหน รัฐจะสามารถสร้างความภักดีให้เกิดขึ้นกับรัฐได้หรือไม่ มากน้อยเพียงไร

ความไม่มั่นใจที่รัฐมีอยู่ แสดงออกเป็นความหวาดระแวงต่อการซื้อเกี่ยวกับฝ่ายที่อาจถือได้ว่ามีศักยภาพที่เป็นภัยคุกคามในสงครามแย่งชิงความภักดีของรัฐประชาชนต่อรัฐได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการแย่งชิงความภักดีที่ฝ่ายที่ถูกอ้างอิงทั้งรัฐไทยและรัฐมลายูมีฐานการอ้างอิงอยู่บนความแตกต่างของแต่ละฝ่าย กล่าวคือรัฐมลายูซึ่งหลังของชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์ร่วมกันหลายประการและประเพณีที่มีมาแต่เดิม ในขณะที่รัฐไทยเข้ามามีอำนาจรัฐเข้าไปจัดการไม่ว่าจะเป็นการเปิดให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง และการแทรกตัวทางเอกลักษณ์บางประการ เช่น ภาษา เข้าไปแทนที่พร้อมกับความชอบธรรมที่เกิดขึ้นจากการตกลงเรื่องดินแดนกับอังกฤษก่อนหน้านี้

รัฐไทยเลือกใช้ยุทธวิธีในระบบราชการที่มีอยู่เข้าไปกำกับดูแลโดยให้เจ้าหน้าที่นำเสนอรายงานความเป็นไปของจังหวัดชายแดนเหล่านี้อย่างละเอียด เพื่อให้รัฐจะได้รับทราบความเป็นไปอย่างละเอียด ทำให้รัฐสามารถกำหนดท่าทีและวิธีการแก้ไขที่รัฐเห็นว่าสอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งรัฐได้ดี การให้ข้าราชการรายงานการตรวจราชการและความเป็นไปอย่างละเอียดนี้เกิดขึ้นมาตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว*

การเดินทางตรวจราชการจึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็นวิธีหนึ่งที่ผู้ยาของรัฐไทยใช้เพื่อประโยชน์แห่งการกำหนดขอบเขตพื้นที่ภายใต้การดูแลของตน และสังเกตความเป็นไปของพื้นที่ดังกล่าว ในคราวเดียวกันก็เป็นการแสดงถึงนัยทางการครอบครองให้ประจักษ์แก่ผู้อื่นอีกด้วย

* บทบรรณาธิการหนังสือเทศาภิบาล เล่มที่ 30 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2472 ได้กล่าวถึงเรื่องการเขียนรายงานการตรวจราชการว่า

การเดินทางมาตรวจราชการของข้าราชการระดับสูงของไทยหลายหน่วยงาน รวมถึง การตรวจราชการของนายกรัฐมนตรีภายหลังการมาเยี่ยมสตุลตติๆกันของกงสุลอังกฤษประจำ ประเทศไทยที่สงขลา รายามูตาของเคดาห์ และรายามูตาพร้อมข้าราชการของเบอร์ลิส สิ่งที่เกิดขึ้นคือความหวาดระแวงต่ออิทธิพลเหนือดินแดนของเมืองชายแดนของข้าราชการฝ่ายไทย

ความประสงค์ในการตรวจราชการนั้น เพื่อจะได้ทราบความเป็นไปและ เหตุผลทั้ง หลายอัน เกี่ยวกับการงานในหน้าที่ของผู้ตรวจสำหรับพิจารณาและคาริกักโทษที่รุนแรงทำให้เกิดความ เจริญเรียบร้อยยิ่งขึ้นตามสามารถจะพึงเป็นได้ แต่ควรจะ เข้าใจกันอีกอย่างหนึ่งว่าประโยชน์แห่ง การตรวจราชการจะบังเกิดได้จริงนั้นหาใช่ เฉพาะการแต่งรายงานเรียบร้อยพอฟังให้ เพราะฟัง เท่านั้นไม่ ความจริงประโยชน์ย่อม เกิดจากการตรวจรอบคอบตีสมฐานะและตำแหน่งของผู้ตรวจ มาใช่ เฉพาะ เจตนาร้ายแก่ผู้ตรวจก็ใช่ เหตุและ เมื่อได้เห็น เหตุผลแล้ว ก็ดำริพิจารณาหาทางแก้ไข โทษที่รุนแรงประโยชน์ของราชการและประชาชนตามสมควร และสามารถจะพึง เป็นไปได้แม้จะไม่ สำเร็จผลในชั้นอำนาจของผู้ตรวจก็อาจ เป็น เครื่องประกอบความดีของผู้มีอำนาจเหนือช่วย เหลืออำนวยความสะดวกต่อไป

ความหวาดระแวงนี้เป็นสิ่งที่ข้าราชการประจำของรัฐไทยรู้ดี เพราะข้าราชการย่อม ได้รับการชี้แจงถึงภารกิจของตนในพื้นที่พิเศษว่า "โดยเจตนาอย่างยิ่งจังหวัดนี้เป็นจังหวัดชายแดน มีพลเมืองเป็นไทยอิสลาม"⁶ โดยพยายามที่จะย้าให้ฝ่ายมาเลย์ประจักษ์ถึงอำนาจเหนือเขตแดนใน รูปแบบที่ตนเองทำได้ กล่าวคือ ในการมาเยี่ยมสตุลตติของรายาเมืองเบอร์ลิสนั้น พระพิพิธภักดีได้นำ รายาเมืองเบอร์ลิสและคณะลงเรือที่ท่าเรือเกาะนกไปยังเกาะสามที่อยู่ตรงกันข้ามกับตำบล ต้นหยงโร

คำถามคือเกาะสามและต้นหยงโรสำคัญอย่างไร ทาไม่ต้องพาไปที่เกาะสามและ ต้นหยงโร คำตอบน่าจะอยู่ที่ว่าเกาะสามและต้นหยงโรนั้นเป็นเกาะเล็กที่อยู่ใกล้ร่องน้ำที่เป็นจุด แบ่งพรหมแดนระหว่างเมืองสตุลตติที่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทยกับเมืองเบอร์ลิสของมลายูที่สามารถมองเห็นแผ่นดินเมืองเบอร์ลิสได้ การกระทำดังกล่าวของพระพิพิธหมายความว่าอย่างไร อาจตีความ ได้ว่าพระพิพิธภักดีซึ่งเป็นผู้ว่าราชการ เมืองสตุลตติแสดงตนว่าเป็น เจ้าของบ้านนาเพื่อนบ้านที่มาเยี่ยม

ชมพื้นที่เขตแดนที่ติดกัน แต่การติดกันไม่ได้หมายความว่าขึ้นอยู่กับหน่วยการปกครองเดียวกัน แต่ในฐานะเจ้าบ้านพระพิพิธเชิญเพื่อนบ้านมาดูรั้วที่แสดงอาณาเขตของกันและกันไว้ ซึ่งหมายถึงเขตของประเทศสยามในจังหวัดสตูล การกระทำเช่นนี้ที่แสดงถึงนัยความเป็นผู้ครอบครองอาณาเขตบริเวณนั้นอย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตามการแสดงถึงนัยดังกล่าวหลายครั้งต้องการตอกย้ำโดยอำนาจที่เหนือกว่า กล่าวคือ อำนาจของผู้บริหารประเทศในส่วนกลาง ซึ่งเป็นประมุขฝ่ายบริหารเองก็ดูเหมือนจะให้ความสนใจต่อนัยปัญหาดังกล่าว อีกทั้งยังมีภารกิจงานการเผยแพร่อุดมการณ์แห่งรัฐภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองอีก จึงเป็นโอกาสอันดีที่จะผนวกเอาการตรวจราชการเข้ากับการเสริมสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองใหม่ การตรวจราชการจึงเกิดขึ้น

สำหรับการตรวจราชการของนายกรัฐมนตรีในจังหวัดสตูลนั้น นายกรัฐมนตรีไม่ได้ให้ความสำคัญกับการตรวจราชการในตัวจังหวัดมากนัก แต่กลับให้น้ำหนักกับการเดินทางไปตรวจราชการบริเวณพรมแดนทางทะเล

นายกรัฐมนตรีได้เดินทางไปตรวจราชการที่เกาะอาดังโดยอาศัยเรือ "กลาง" ซึ่งเป็นเรือประจำจังหวัดสตูล การเดินทางไปที่เกาะอาดังนี้มีความสัมพันธ์กับความคิดเรื่องเขตแดนเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสตูลเป็นจังหวัดที่มีพรมแดนทางทะเลยาวไกล มีเกาะเล็กเกาะน้อยมาก มีเกาะสำคัญอยู่หลายเกาะ เช่น เกาะตะรุเตา เกาะหลีเป๊ะ ที่เป็นที่อยู่ของชาวน้ำ และเกาะอาดัง

เกาะอาดังเป็นเกาะที่มีความใกล้ชิดเป็นอย่างมากกับแนวพรมแดนไทย-มลายู คือในคราวที่พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี เดินทางไปตรวจราชการจังหวัดสตูลนั้น ภายหลังที่ได้แวะพักเยี่ยมเกาะอาดังของไทยแล้ว นายกรัฐมนตรีและคณะยังได้เดินทางต่อไปยังเกาะลังกาวิ

ของรัฐมลายู เมื่อขึ้นฝั่งก็ไปที่ทำการศุลกากรเกาะลังกาวิ แต่เนื่องจากไม่ได้รับการต้อนรับที่ดีจึงท้าวให้คณะเดินทางกลับจากเมืองลังกาวิมายังสตูล ⁷

จากนั้นจะปรากฏให้เห็นถึงการที่รัฐไทยตอบโต้อย่างสำคัญทั้งเพื่อสร้างนัยทางการครอบครองดินแดน และการแก้ไขปัญหาทางการเมืองของส่วนกลางโดยกรมราชทัณฑ์ เสนอว่าให้จัดตั้งนิคมฝักอาชีพสำหรับผู้กักกันผู้มีสันดานเป็นผู้ร้ายที่เกาะตะรุเตา จังหวัดสตูล เพื่อเป็นไปตามพระราชบัญญัติกักกันผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย พุทธศักราช 2479 เริ่มเตรียมการตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2480 โดยกระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาแล้วเห็นชอบด้วยข้อเสนอของกรมราชทัณฑ์

ข้อน่าสังเกตคือไม่มีรายงานของสภาจังหวัดที่ได้พิจารณาเรื่องดังกล่าวเลย การตัดสินใจว่าจะให้เกาะตะรุเตาอันหน้าด่านทางทะเลของประเทศทางฝั่งทะเลตะวันตกเป็นแหล่งกักกัน "ผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย" นี้เป็นการตัดสินใจของส่วนกลางล้วนๆ เจ้าของพื้นที่ไม่มีโอกาสที่จะให้ความคิดเห็นโต้แย้งแต่อย่างใด

ท้ายที่สุดคือรัฐบาลไทยได้จัดตั้งนิคมนักโทษขึ้นที่เกาะตะรุเตาขึ้นในปี พ.ศ. 2482

ผลจากการตัดสินใจดังกล่าวเป็นผลดีต่อรัฐไทยในแง่ของความมั่นใจในสถานการณ์ชายแดนทางฝั่งทะเลตะวันตกเนื่องจาก "ผู้มีสันดานผู้ร้าย" เหล่านั้นเป็นเสมือนผู้เฝ้าประตูทางเข้าออกประเทศและยังรายงานอีกด้วยว่านักโทษเหล่านั้นได้ปลอมเป็นโจรสลัดออกปล้นเรือที่ผ่านเข้ามา

⁷ สัมภาษณ์ อิม สมันตรัฐ, 7 พฤษภาคม 2538.

ท้าวให้อังกฤษมีความเคียดแค้นมากถึงกับร้องขอมายังรัฐบาลไทยให้ช่วยปราบปรามและยังไม่ปรากฏว่าอังกฤษรู้สึกเข้ามาอีก

อันที่จริงการเข้าประชาชนเป็นตัวแสดงเขตแดนเคยปรากฏมาแล้วในสมัยของพระยาสมันตรัฐบุรินทร์ ในครั้งนั้นทางราชการเคยเคลื่อนย้ายชาวบ้านจากเกาะบุโหลนไปตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เกาะหลีเป๊ะและเกาะแก่งน้อยใหญ่อื่นๆ เช่น เกาะราวี เกาะตะรุเตา และเกาะอาดัง และส่งเสริมให้แสดงพฤติกรรมที่ส่อให้เห็นถึงการ "บกครองยาก" และเพื่อแสดงว่าเป็นถิ่นที่อยู่ของคนไทยมาก่อน อังกฤษจะได้หมดความสนใจที่จะผนวกดินแดนเหล่านี้ไปอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ประเทศไทยยังคงใช้วิธีนี้เรื่อยมาแม้กระทั่งภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

การที่ข้าราชการระดับสูงของไทยเดินทางไปตรวจราชการก็เป็นวิธีการหนึ่งที่โดยตัวมันเองเป็นการแสดงนิยามสตุลตามสายตาของรัฐว่าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย รัฐพยายามจะแสดงแนวเขตแห่งอำนาจตามแนวคิดของรัฐสมัยใหม่ด้วยประชากรและการตั้งรกรากให้มีการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ของรัฐได้โดยไม่มีจำเป็นต้องปรึกษาหารือกับตัวแทนราษฎรในพื้นที่แต่อย่างใด สภาจังหวัดสตุลไม่เคยได้พิจารณาว่าควรหรือไม่ที่จะตั้งนิคมกันทรวิชัยที่ตะรุเตา ซึ่งเป็นพื้นที่ในจังหวัดสตุล ซ้ำร้ายคือในขณะที่อธิบดีกรมราชทัณฑ์มาตรวจราชการที่เกาะตะรุเตานั้นมีคณะติดตามมากมายแต่ไม่มีตัวแทนจากสมาชิกสภาจังหวัดสตุล การมาตรวจราชการจังหวัดสตุลตามแนวพรมแดนของนายกรัฐมนตรีจึงเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของความคิดของรัฐไทยต่อสตุลที่มีฐานะเป็นเมืองชายแดนที่รัฐต้องรักษาไว้ การเป็นหน่วยเดียวกันในทางชาติพันธุ์กับมาเลย์แม้จะเป็นข้อเท็จจริง แต่รัฐเองก็ไม่ถือว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวจะเป็นนิยามที่รัฐจะให้เข้าไปของสตุล หากแต่รัฐพยายามนิยามสตุลว่าเป็นของไทย อำนาจการเมืองที่ปกครองเหนือสตุลในปัจจุบันย่อมบอกได้ว่าสตุลเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทยมาได้เป็นส่วนหนึ่งของโลกแห่งชาติพันธุ์มาเลย์

3. การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ของข้าราชการ

รัฐไทยเป็นเอกลักษณ์ที่ถูกรองรับโดยเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทย ทั้งทางภาษา ศาสนา วัฒนธรรม หรือเชื้อชาติ ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญและรัฐธรรมนูญรวมถึงนโยบายของรัฐบาล ตัวอย่างเช่น คำแถลงนโยบายของรัฐบาลภายใต้การนำของพระยาพหลพลพยุหเสนา ในหลักการศึกษารัฐบาลนี้มีความปราถนาอย่างยิ่งที่จะให้การศึกษากับพลเมืองทั่วไปอย่างเต็มที่ ให้ได้รับการอบรมในระบอบการปกครองตามแบบรัฐธรรมนูญ ให้ได้รับการศึกษาทางธรรมชาติ ทางการทำงาน และทางการสมาคม ฝึกฝนให้มีความรอบรู้ มีปัญญาความคิด รู้จัก ค้นคว้าหาเหตุผลโดยตนเอง ให้มีจริยภาพประกอบด้วยกำลังกายและกำลังใจ เป็นอย่างดี กับทั้งนำมาให้ละทิ้งเสียซึ่งจริยาแห่งชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีของไทย ในทางธรรมการก็จะส่งเสริมสมรรถภาพในการศึกษาพระปริยัติธรรมและการอบรมศีลธรรมแก่ประชาชน อนึ่งการกรรมการและการศึกษานั้น รัฐบาลถือว่าเป็นอุปการะซึ่งกันและกันซึ่งจะได้รับการส่งเสริมและจัดการให้ได้ประสานงานกันอย่างศิลปะของชาติ รัฐบาลนี้จะส่งเสริมโดยพยายามฟื้นฟูทุกสถานการณ์ เพื่อเป็นการเชิดชูวัฒนธรรมของชาติไทยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

นอกจากนี้รัฐไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ไม่ได้แสดงถึงการรับรู้ว่าเป็นทางการถึงความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐ แต่แสดงออกโดยนัยของการกระทำเป็นกรณีๆไป ดังนั้นรัฐไทยจึงไม่ได้เตรียมตัวในการเข้าไปจัดการกับกิจการที่เป็นวิถีปฏิบัติของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในรัฐ

ดังจะเห็นได้จากความลึกซึ้งของการปฏิบัติของราชการในกรณีการขอลาราชการไปประกอบพิธีฮัจย์ของข้าราชการมุสลิมในสองประเด็นคือ ประเด็นแรกการเปรียบเคียงพิธีฮัจย์กับการอุปสมบทของพุทธศาสนา การนิยามค่านักบวชและนักพรตที่ได้กล่าวมาแล้วว่ากรณีของคุณสมบัติในการเลือกตั้งที่เคยเป็นประเด็นในการปรึกษาของผู้กำหนดนโยบายของรัฐมาแล้ว ขอให้พิจารณาความในหนังสือระหว่างเลขาธิการคณะกรรมการราษฎรถึงเสนาบดีกระทรวงกลาโหม 8

ที่ 41/5107

กรมการเลขาธิการคณะกรรมการราษฎร

วันที่ 26 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2475

เลขาธิการคณะกรรมการราษฎร เรียบ เสนาบดีกระทรวงกลาโหม

หนังสือของเจ้าคุณที่ 9499/79 ลงวันที่ 1 พฤศจิกายน ศกนี้ รายงานเรื่อง
 นายนาวาตรีพระลักษมณ์ นายทหารนอกราชการบ้านาญ สังกัดกรมทหารเรือขออนุญาตลาไปบวช
ตามศาสนาอิสลามที่ประเทศอาหรับ มีกำหนด 8 เดือน ตั้งแต่ธันวาคม พ.ศ. 2475 นั้น

คณะกรรมการราษฎรได้ประชุมปรึกษาอนุญาตตามความประสงค์ แล้วมีบัญชา
 ประธานคณะกรรมการราษฎรให้เรียนมาเพื่อทราบ

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

(ลงนาม) นายประยูร ภมรมนตรี

รั้งตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการราษฎร

หากเรื่องนี้เป็น การลาบวชตามธรรมเนียมพุทธจะไม่เป็นปัญหาเลยเนื่องจากเข้าเกณฑ์
 ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2469 ว่าด้วยการลาที่ได้กำหนดไว้ว่าข้าราชการพลเรือน
 นั้นจะหยุดราชการตามหน้าที่ด้วยเหตุ 4 อย่างคือ ลาพัก ลาป่วย ลาเข้ารับราชการทหาร และ
 ลาอุปสมบท ในส่วนของการลาอุปสมบทนั้นกล่าวได้ว่า

33. การลาอุปสมบทนั้น ต้องประกอบด้วยองค์ 3 องค์คือ ยังไม่เคยอุปสมบท 1 ไม่
 เสียราชการ 1 ได้รับอนุญาต 1 ผู้บวชจะต้องไม่ถูกลดเงินเดือน 3 เดือน ถ้าเป็นผู้เคยอุปสมบท

แล้ว จะอุปสมบทอีกต้องลาพัก ⁹

แต่สำหรับการประกอบพิธีฮัจย์แล้ว ไม้ซุงการบวชตามศาสนาบัญญัติอิสลาม เนื่องจากนศาสนาอิสลามไม่มีนักบวช แต่การทำฮัจย์เป็นการปฏิบัติศาสนกิจตามศาสนาบัญญัติพิธีกรรมทางศาสนาทั้งสองอย่างนี้ตั้งอยู่บนระเบียนความเชื่อที่แตกต่างกัน แต่รัฐไทยไม่มี "ศัฟห์" สำหรับกิจกรรมทางศาสนาดังกล่าว จึงอาศัยการเทียบเคียงกับศัฟห์ทางพุทธศาสนาหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า รัฐไทยใช้ศัฟห์พุทธศาสนาที่มีอยู่เป็นฐานของเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของรัฐไทยเป็นฐานแห่งการอ้างอิงกิจกรรมทางศาสนาอื่นที่รัฐไทยเองไม่คุ้นเคย จึงปรากฏเป็น "การลาอุปสมบททางศาสนาอิสลาม" ดังกล่าว

สิ่งที่แสดงความลักลั่นอย่างหนึ่งของรัฐบาลไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองต่อกรณีเดียวกันคือ รัฐไทยเรียกการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ว่า "การลาไปบวชอุปสมบททางศาสนาอิสลาม" หรือลาไปบวชทางศาสนาอิสลามนั่นเอง แต่ในขณะที่เดียวกันกลับทำให้ความเห็นว่าฮัจย์ฮี้ ซึ่งหมายความถึงผู้ที่ได้ประกอบพิธีฮัจย์มาแล้วไม้ซุงนักบวช อิหม่าม กอเต็บ บิหลันต่างหากคือนักบวชในศาสนาอิสลาม ในขณะที่ผู้บวชตามศาสนาพุทธรัฐไทยเรียกว่าพระภิกษุ

สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เข้าใจและสับสนเป็นอย่างยิ่งของรัฐไทยที่มีต่อวิถีการปฏิบัติตนของชาวมุสลิม ที่โดยหลักแห่งศาสนาแล้วอิสลามไม่มีนักบวช จึงเป็นไปไม่ได้ที่จะมีการลาบวชตามความหมายของการลาบวชแบบพุทธ

นอกจากไม่มี "ศัฟห์" เพื่อกิจกรรมดังกล่าวแล้ว รัฐไทยยังไม่ได้สร้างโครงสร้างที่จะรองรับวิถีปฏิบัติตนของศาสนิกอื่นในระบบราชการที่สถาปนาอยู่บนความคิดแบบจักรวาลวิทยาแบบพุทธ การจัดระเบียบบริหารดังกล่าวสะท้อนถึงความคิดของรัฐที่ว่ารัฐไทยเป็นรัฐที่ชาติพันธุ์ไทยมีสถานะครอบงำชาติพันธุ์อื่นารวมกันอยู่ในประเทศสยาม

⁹ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับข้าราชการพลเรือน (กรุงเทพฯ: ประชาชน) 2538, หน้า 15.

อาจเป็นไปได้ว่าผู้นำไทยไม่ตระหนักสถานะที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย เหมือนเช่นผู้นำในอดีต ไม่เช่นนั้นก็หมายความว่าโดยเนื้อแท้ถึงว่ารัฐไทยจะตระหนักดีว่าสยามจะประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย แต่รัฐก็ไม่ได้ให้สถานะที่เท่าเทียมกันกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยที่กุมอำนาจการบริหารส่วนกลางไว้ กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้มีสถานะ เป็นเพียงกลุ่มที่แตกต่างไปจากกลุ่มที่ครอบครองอำนาจรัฐ

ความคิดเห็นดังกล่าวยิ่งปรากฏชัดเจนขึ้นอีกครั้งในเวลาต่อมาที่แม้ว่าเวลาล่วงผ่านไปเลยไป ประเทศไทยยังคงไม่ได้วางกรอบคิดในการปฏิบัติตนของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่มีอยู่ ภายใต้โครงสร้างที่เชิดชูวัฒนธรรมไทยของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเป็นหลัก ทำให้เกิดความลักลั่นในการปฏิบัติต่อประเพณีปฏิบัติของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เนื่องจากกรอบปฏิบัติทางประเพณีที่มีอยู่เดิมไม่สามารถอธิบายหรือประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการเทียบเคียงยังไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมนั้นได้อย่างชัดเจน

ด่วน

ที่ น.ว. 60/2494

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

19 พฤษภาคม 2494

เรื่อง ชาวไทยอิสลามไปประกอบพิธีฮัจยี ณ นครเมกกะ

เรียน (เวียงกระทรวงทบวงกรมต่างๆ)

ด้วยคณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2494 เกี่ยวกับเรื่องจะพาราขมนตรีขอให้ช่วยพิจารณาช่วยเหลือชาวไทยอิสลามซึ่งเป็นข้าราชการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจยี ณ นครเมกกะ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการเห็นว่าสำหรับข้าราชการที่นับถือศาสนาอิสลามและประสงค์ไปประกอบพิธีนั้น ถ้าจะให้ถือปฏิบัติเช่นเดียวกับข้าราชการที่นับถือศาสนาพุทธ โดยอนุโลมตามระเบียบการลาเรื่องการลาอุปสมบทก็ย่อมน่าจะทำได้ และลงมติว่าให้กระทรวงการคลังพิจารณาเสนอความเห็นในเรื่องนี้ประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีต่อไป

นี้

บัดนี้ กระทรวงการคลังเสนอว่า ได้พิจารณาแล้วตามมาตรา 11 แห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการจ่ายเงินเดือนระหว่างลาของข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2478 ได้บัญญัติว่า "ข้าราชการที่ยังมิได้อุปสมบทจะลาอุปสมบทได้โดยได้รับเงินเดือนมีกำหนดไม่เกิน 120 วัน

" เจตนารมณ์ตามมาตรานี้ซึ่งชัดว่าเป็นการลาอุปสมบทตามประเพณีในพุทธศาสนาอย่างเดียวเท่านั้น ไม่เกินความถึงการลาไปประกอบพิธีทางศาสนาอื่นใด ฉะนั้นการที่จะให้เพิ่มเติมระเบียบการลาของข้าราชการฝ่ายพลเรือน พ.ศ.2482 ข้อ 11 ให้เกินความถึงศาสนาอิสลามด้วยนั้น จึงเป็นการขัดกับมาตรา 11 แห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการจ่ายเงินเดือนระหว่างลาฯ พ.ศ.2478 เสียก่อน แต่การกระทำเช่นนี้อาจเป็นทางให้ข้าราชการที่นับถือลัทธิร้องขอความช่วยเหลือมากขึ้นอีก ฉะนั้นเพื่อตัดปัญหา กระทรวงการคลังเห็นว่ายังไม่สมควรที่จะเพิ่มเติมหรือแก้ไขพระราชกฤษฎีกาและระเบียบการลาเมื่อข้าราชการที่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งประสงค์จะลาไปประกอบพิธีรับฮัจยี ณ นครเมกกะ ก็มีทางลากิจส่วนตัวหรือลาพักผ่อน ตามมาตรา 7(11) ได้มีกำหนดไม่เกิน 45 วัน ถ้ารับราชการมาไม่น้อยกว่า 5 ปี ก็อาจลาตาม (2) ได้อีกไม่เกิน 30 วัน รวมทั้งสิ้น 75 วัน ซึ่งก็นับว่าเป็นการสมควรแล้ว ส่วนวันลาออกจากนั้นเป็นวันลาไม่มีเงินเดือน จึงเสนอมาเพื่อคณะกรรมการพิจารณา

คณะกรรมการได้ประชุมปรึกษาลงมติเมื่อวันที่ 16 เดือนนี้ เห็นชอบด้วยความเห็นที่กระทรวงการคลังเสนอ

จึงขอยืนยันมาและได้แจ้งให้กระทรวงทบวงกรมต่างทราบแล้ว

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

ลงนาม ชานาญอักษร

(หลวงชานาญอักษร)

เลขาธิการคณะกรรมการ

จากเอกสารที่สามารถค้นหาได้ไม่ปรากฏว่าหลังจากนั้นรัฐไทยได้เข้าไปมีส่วนในเรื่องการเดินทางประกอบพิธีฮัจย์ของชาวมุสลิมจนกระทั่งมีประกาศคณะปฏิวัติที่ 225 ปี พ.ศ. 2515 ที่กล่าวถึงเรื่องการบริหารและคุ้มครองชาวไทยมุสลิมผู้เดินทางไปแสวงบุญที่นครเมกกะ

อย่างไรก็ตามเป็นการกล่าวถึงกิจการฮัจย์ในแง่ของการคมนาคมขนส่งชาวมุสลิมที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์เท่านั้นไม่ได้กล่าวถึงเรื่องอื่นๆ

ในกรณีนี้ไม่ทราบถึงปฏิกิริยาของชาวสตูลต่อเรื่องการขนส่งอะไรมากนัก แต่น่าจะอนุมานได้ว่า ชาวสตูลเองไม่น่าจะมีปฏิกิริยาในเรื่องนี้ เนื่องจากช่วงก่อนหน้านีเป็นการสะดวกที่จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์เนื่องจากอยู่ใกล้เมืองปิ้งที่สามารถลงเรือไปยังเจดดาห์ได้ เพราะชาวมุสลิมที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ "ทุกปีมีจำนวนน้อย พวกเหล่านี้จึงเดินทางไปโดยเรือของบริษัทอังกฤษจากเมืองปิ้งไปเมืองเจดดาห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย" 10

การที่รัฐมีข้อบัญญัติต่อกรณีฮัจย์ในเรื่องการเดินทางขนส่งไปท่าพิธีฮัจย์เท่านั้น เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เข้าใจของรัฐที่มีต่อฮัจย์ซึ่งเป็นกิจกรรมทางศาสนาอิสลามที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชาวมุสลิมที่ต้องปฏิบัติอย่างน้อยครั้งหนึ่งในชีวิตหากเหตุปัจจัยอำนวย

เมื่อรัฐไม่มีความเข้าใจถึงความสำคัญของฮัจย์ที่มีต่อชาวมุสลิม รัฐจึงไม่ได้มีมาตรการใดๆที่จะส่งเสริมให้ชาวมุสลิมเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ที่สำคัญต่อชีวิตของชาวมุสลิมพิธีหนึ่ง รัฐเพียงแต่มีมาตรการในการลดอุปสรรคทางการเดินทางบางประการเท่านั้น

ชาวสตูลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทยจึงได้รับผลกระทบจากความไม่เข้าใจดังกล่าวด้วยการลดอุปสรรคทางการเดินทางบางประการไม่เท่ากับการส่งเสริมการเดินทางไปฮัจย์ การลดอุปสรรคดังกล่าวไม่ได้ช่วยให้ชาวสตูลเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ง่ายขึ้น เนื่องจากเดิมมีความสะดวกอยู่แล้วคือเดินทางไปลงเรือไปปิ้งแล้วโดยสารเรืออังกฤษไปยังเมืองเจดดาห์

การที่รัฐไทยไม่ได้ส่งเสริมให้ชาวมุสลิมเดินทางไปพิธีฮัจย์นี้ ทำให้เกิดข้อเปรียบเทียบได้ว่า หากสตูลถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐมลายาแล้ว ชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์มุสลิมน่าจะมีความสะดวกในการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์มากยิ่งขึ้น เพราะในรัฐมลายา ชาวมุสลิมสตูลจะมีสถานะ เป็นคนกลุ่มใหญ่ที่มีระเบียบแบบแผนการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับแบบแผนการปฏิบัติของรัฐรัฐจักและเข้าใจในความสำคัญของฮัจย์ มีมาตรการส่งเสริมให้ชาวมุสลิมเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ง่ายขึ้น กลไกทางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง สอดคล้องกับสิ่งที่ชาวมุสลิมเป็นอยู่

แต่เมื่อสตูลถูกแยกออกจากกลุ่มชาติพันธุ์มาเลย์มาอยู่ในรัฐไทยแล้ว วัฒนธรรมของชนส่วนใหญ่ของสตูลยังไม่ผสานเป็นหนึ่งในเดียวกับรัฐ ในขณะที่ผู้กุมอำนาจรัฐไทยพยายามสร้างรัฐไทยให้เป็นรัฐของชาติพันธุ์ไทยและพยายามผสมผสานกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆโดยการสร้างอุดมการณ์ที่เป็นทางการ และนโยบายในรูปแบบที่หลากหลาย สร้างทัศนคติที่ครอบงำทางสังคมผ่านเอกลักษณ์ทางสังคมโดยอาศัยกลไกการบริหารราชการที่เพิ่มความสลับซับซ้อนมากขึ้น และละเลยกิจการซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติของศาสนิกอื่นที่ไม่ใช่พุทธศาสนิกชน สตูลซึ่งอยู่ในรัฐที่ตกอยู่ในกระแสดังกล่าวนี้จึงได้รับผลกระทบกระเทือนจากนโยบายดังกล่าวนี้ด้วย

4. การให้นักเรียนถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้าในวันที่ 23 ตุลาคม และถวายบังคมพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันที่ 22 พฤศจิกายน

ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้กล่าวว่าจุดเปลี่ยนผ่านของรัฐไทยได้กลายเป็นรัฐสมัยใหม่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มีการปฏิรูปการปกครองตั้งอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางอย่างเป็นระบบ ทั้งอำนาจการบริหาร การทหารและการคลัง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2435 ส่วนในสมัย

10 ขจัดภัย บุรุษพัฒนา. ไทยมุสลิม (กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2519), หน้า 505.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็เป็นช่วงเวลาที่แนวความคิดชาตินิยมเข้ามามีบทบาทมากในการสร้างชาติ โดยใช้สัญลักษณ์ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เป็นแกนในการแปรความหลากหลายเป็นความรักต่อประเทศไทย "เอกลักษณ์ของรัฐจึงได้แก่สัญลักษณ์ทั้งบวงที่รวมศูนย์ ณ องค์พระมหากษัตริย์"¹¹

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คณะราษฎรได้สร้างสัญลักษณ์ใหม่ขึ้นทันที คือ "รัฐธรรมนูญ" ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองมากกว่าสัญลักษณ์ทางด้านเชื้อชาติหรือวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามสัญลักษณ์ที่คณะราษฎรสร้างขึ้นเป็นของใหม่ที่ราษฎรไม่คุ้นเคย และสัญลักษณ์ดังกล่าวไม่สามารถเป็นเครื่องมือในการสร้างความ "รักดี" ต่อรัฐให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนทันทีทันใด คณะราษฎรจึงได้นำสัญลักษณ์เดิมในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช คือ พระมหากษัตริย์มาใช้โดยปรับให้เข้ากับโครงสร้างที่ถูกปรับปรุงขึ้นมาใหม่ แล้วเรียกร้องให้ประชาชนแสดง "ความรักดี" ผ่านสัญลักษณ์แห่งสถาบันพระมหากษัตริย์

จึงปรากฏว่ารัฐหันไปหยิบยกเอาสัญลักษณ์ทางการเมืองและความรักดีต่อรัฐที่มีมาก่อนหน้าการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นเครื่องมือในการสร้างความจงรักภักดี

ในการประชุมกรรมการอำเภอของจังหวัดสุโขทัยเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2475 ได้มีการพิจารณาเรื่องการถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในวันที่ 23 ตุลาคม

กรรมการจังหวัดอยากทราบว่าจะเรียนเอาได้ปฏิบัติและโรงเรียนเอาได้ปฏิบัติ กรรมการอำเภอละงูชี้แจงว่าไม่เคยทำกันเลย กรรมการอำเภอมาบั้งชี้แจงว่าปีก่อนๆไม่เคยทำ เช่นเดียวกับทางละงู นอกจากโรงเรียนประจำจังหวัดแห่งเดียวที่ครูนักเรียนมาทำรวมกันที่จังหวัด แต่ปีนี้กรรมการจังหวัดได้แนะนำที่และดำให้ทำเป็นเอกเทศขึ้นตามโรงเรียนที่อยู่ตามตำบลต่างๆ ทำไปแล้ว กรรมการจังหวัดชี้แจงว่าต้องจัดทำเสนอทุกปี ถ้านักเรียนโรงเรียนใดอยู่ใกล้กับจังหวัดก็ให้มาร่วมทำกันที่จังหวัด ถ้าอยู่ไกลสักกับอำเภอที่ทำการก็ให้มาร่วมทำที่อำเภอที่ตั้งการพิธีนั้น ถ้าอยู่ห่าง

บทกวีให้ครูใหญ่เรียงนั้นจัดทำเป็นเอกเทศเป็นแห่งๆ คำสั่งกระทรวงวางระเบียบในเรื่องนี้มี
อยู่แล้ว ให้ไปค้นดู สงสัยถามได้

ที่ประชุมลงมติว่าในปีต่อไปให้จัดทำเสนอทุกปี เสร็จแล้วให้เสนอรายงานการประชุม
ทางพิธีตามลำดับจนถึงจังหวัด

อีกกรณีคือการจัดงานให้ลูกเสือสยามถวายบังคมพระเจ้าอยู่หัวผู้พระราชทานกำเนิด
ลูกเสือสยามในวันที่ 25 พฤศจิกายน

รองผู้ตรวจการลูกเสือประจำจังหวัด กล่าวเป็นเชิงตักเตือนว่าลูกเสือทุกคนต้องกระทำ
การถวายบังคมพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันที่ 25 พฤศจิกายนเสมอ
ทุกปีไป ซึ่งเป็นวันอภิสิทธิ์สมัยคล้ายวันสวรรคตของพระองค์ มีการร้องเพลงถวายเคารพ เป็นต้น
ให้ตรวจค้นดูระเบียบเก่าที่จังหวัดได้สั่งไว้แล้วนั้น งามให้ผู้ที่กำกับรองผู้กำกับฝึกซ้อมตลอดการร้อง
เพลงสดุดีตามระเบียบนั้นให้ถูกต้องไว้เสีย ถึงวันพิธีถวายบังคมลูกเสือจะได้กระทำถูกต้องถ้วน
เรียบร้อย เมื่อได้จัดทำกันเรียบร้อยแล้วรายงานตามลำดับส่งต้นรายงานจนถึงจังหวัดทุกกอง

มติทั้งสองกรณีนี้เป็นการตัดสินใจของกรรมการอำเภอซึ่งหมายถึงข้าราชการส่วนกลาง
เป็นผู้ที่รับนโยบายจากส่วนกลางมาปฏิบัติในท้องถิ่น พิธีกรรมดังกล่าวเป็นการแสดงถึงความเป็น
ส่วนหนึ่งของรัฐไทยยอมรับในสิ่งที่ เป็นสัญลักษณ์ทางอำนาจสูงสุดของไทยโดยแน่นอนว่าผู้ที่ลงมติเป็น
จากส่วนกลาง แต่คนปฏิบัติเป็นคนพื้นที่ที่ต้องถูกกล่อมเกลาคำความคิด ความเชื่อผ่านพิธีกรรมดังกล่าว

คำถามคือ ทำไม

คำตอบน่าจะอยู่ที่ความหมายของความสำเร็จในการปฏิบัติราชการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5

11 ชัยอนันต์ สมุทวณิช. "การสร้างรัฐ-การสร้างชาติ และประชาสังคมสยาม." รัฐ
กับสังคม: ไตรลักษณ์รัฐไทยในพุทธสังคมสยาม. (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) 2533. หน้า 76.

และอุดมการณ์ของการตั้งกลุ่มเสือป่า ที่เริ่มต้นตั้งปี พ.ศ. 2454 ที่ปลุกฝังความรักและเสียสละให้กับ
กษัตริย์ ชาติ และศาสนา สิ่งทีคณะราษฎรทำเพิ่มเติมคือ เติมนำรัฐธรรมนูญลงไปด้วย

ในระยะแรกคณะราษฎรไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาการจัดกันของรูปแบบใหม่ของรัฐกับ
เนื้อหาทางสังคมส่วนใหญ่ว่าความภักดี เชื่อมโยงเข้ากับพระมหากษัตริย์ได้ จึงปรากฏเป็นความสับสน
ในการปฏิบัติของคณะราษฎรเอง ทำให้คณะราษฎรใช้วิธีการที่เรียกร้องให้หน่วยต่างๆของสังคมแสดง
ความ "ภักดี" ต่อคณะราษฎรและรัฐไทยโดยใช้สัญลักษณ์เดิมเพื่อรักษาความภักดีที่มีอยู่ให้ได้

สิ่งนี้ย่อมมีความหมายต่อรัฐในการดำรงความภักดีที่รับก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
มี ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นคงให้กับรัฐ แต่สำหรับชาวมุสลิมแล้วสิ่งนี้กลับเป็นสิ่งที่ตรงกันข้าม

ด้วยพิธีกรรมดังกล่าว รัฐได้สร้างความไม่มั่นคงให้เกิดขึ้นแก่ชาวมุสลิม เนื่องจากชาว
มุสลิมจะไม่กราบไหว้รูปเคารพใดๆตามข้อห้ามที่มีในศาสนาบัญญัติ การให้นักเรียนชาวสตูลซึ่งส่วน
มากเป็นนักเรียนมุสลิมกราบไหว้รูปเคารพ ในกรณีนี้จึงไม่น่าจะสร้างความพึงพอใจและยอมที่จะ
กระทำตามได้ อย่างไรก็ตามจากเอกสารที่มีอยู่ในขณะนี้ไม่มีเอกสารชิ้นใดแสดงถึงปฏิกิริยาของ
ชาวสตูลต่อกรณีดังกล่าว

แต่นั้นมาได้หมายความว่าชาวสตูลมุสลิมจะไม่ปฏิบัติตามพิธีกรรมที่เกิดขึ้น สิ่งทีพอจะอนุมานได้จาก
คำตอบที่จุฬาราชมนตรีให้ที่จังหวัดยะลาในเวลาต่อมา ต่อคำถามว่า ชาวมุสลิมถวายพวงมาลาทำ
บุญในวันที่ 23 ตุลาคม ได้หรือไม่ว่า จุฬาราชมนตรีตอบว่าไม่ได้

จะเห็นได้ว่ารัฐไทยพยายามที่จะแทรกและแทนที่เอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ เพื่อสร้างความ
ภักดีต่อรัฐผ่านพิธีกรรม รัฐพิธี เพื่อสร้างอารมณ์ความรู้สึกของการเสียสละทุ่มเทให้กับรัฐ และใช้
กลไกของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นกลไกทางการเลือกตั้งและการปกครองของกระทรวงมหาดไทย หรือ
ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกับเขตแดนผ่านกระทรวงการต่างประเทศ หรือพิธีกรรมที่สนับสนุนความ
ภักดีที่มีต่อรัฐไทยผ่านการศึกษาและภาษาที่ปรากฏอยู่ในภารกิจของกระทรวงธรรมการ รัฐไทย

พยายามสร้าง เพื่อก่อให้เกิดผลพวงประสงฆ์ที่สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทย แม้ว่ารัฐเอง จะไม่มีความเข้าใจและไม่อาจยอมรับถึงการมีอยู่ของหน่วยงานชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันได้ ในทางตรงกันข้ามรัฐไทยส่วนกลางกลับพยายามที่จะครอบงำหน่วยงานชาติพันธุ์เหล่านั้น โดยพยายามดูดกลืนเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์มาเลยที่มีอยู่ของสตูล การหาวิธีทางต่างๆทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อที่จะหลอมชาติพันธุ์ที่มีอยู่ให้อยู่ภายใต้ระบอบของเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทย

กรณีทั้งสี่จากสี่หน่วยงานของรัฐที่หยิบยกมาวิเคราะห์นี้ แสดงให้เห็นทิศทางที่สอดคล้องกันว่า รัฐไทยได้พยายามที่จะนิยามสตูลให้เข้ากับนิยามหนึ่งของรัฐภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่รัฐไม่ตระหนักถึงความหลากหลายของชาติพันธุ์ รัฐได้ใช้กลไกระบอบราชการ กลไกการเลือกตั้ง และพิธีกรรม สร้างความภักดีต่อรัฐที่ยืนอยู่บนพื้นฐานความคิดของชาติพันธุ์ไทย ละเลยความสำคัญของเอกลักษณ์ ความคิด ความเชื่อ ของชาติพันธุ์อื่น

สำหรับสตูลแล้ว การแทรกเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทยทางด้านภาษา และการรวมเข้าไปสู่รัฐไทยผ่านการเลือกตั้งนั้น รัฐไทยกระทำได้สำเร็จ สตูลยอมรับ ชาวสตูลพูดภาษาไทยแทนภาษามลายู ยอมรับการมีอยู่ของพรมแดนระหว่างสตูลกับเบอรฺลิสและเคดาห์ ที่เคยเป็นหน่วยเดียวทั้งในแง่การปกครองและวัฒนธรรมกัน แต่ถูกขีดเส้นแบ่งโดยรัฐไทยกับอังกฤษ แต่สิ่งหนึ่งที่รัฐไทยทำแต่ไม่ประสบความสำเร็จคือรัฐไทยไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงเอกลักษณ์ที่เป็นแก่นทางชาติพันธุ์ของชาวสตูลคือการนับถือศาสนาอิสลาม

